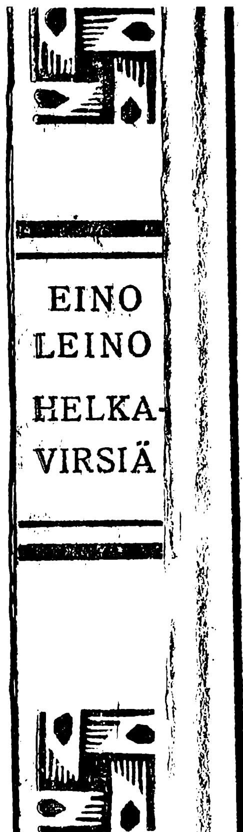
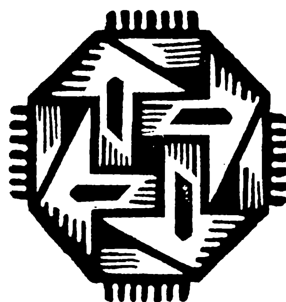

EINO
LEINO
HELKA-
VIRSIÄ

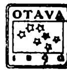
SISÄLLYS

Ensimmäinen sarja

[1] »Ylermi» runoon on otettu siinä alkujaan ollut säe (s. 48) »ei parane palkan eestä», jota runoilija itse pitikin sitten parempana kuin sen tilalle vaihtamaansa säettä »eikä taivasta tavota». Huomattuaan muutoksen huononnukseksi hän olisi tahtonut sen peruuttaa, mutta kirja oli jo painettu. Seuraavissa painoksissa korjaus unohtui tekemättä, ja alkuperäinen säe painettiin vasta runoilijan kuoleman jälkeen ilmestyneeseen muistopainokseen.

Eino Leino

Helkavirsiä

Helsingissä
Kustannusosakeyhtiö Otava

ENSIMMÄISEN SARJAN 11:S PAINOS
TOISEN SARJAN 10:S PAINOS

Kustannusosakeyhtiö Otavan kirjapaino, Helsinki, 1944.

ENSIMMÄINEN SARJA

IHALEMPI

Tuo oli tytti Päivölässä
Ihalempi, maammon impi,
mansikka hyvien maiden,
Herran lehtojen hedelmä;
meni karjahan kesällä,
ei tullut takaisin tytti.

Läksi veikko vieremähän. —
Hiidet virvoja viritti. —
»Kunne sorruit kurja sisko?» —
Poika soille portahaksi.

Läksi taatto tietämähän. —
Hiidet virvoja viritti. —
»Kuhun kuljit tyhmä tyttö?» —
Taatto Kalman kartanoihin.

Läksi äiti etsimähän. —
Hiidet virvoja viritti. —
»Missä mielitiettyseni?» —
Äiti taivahan taloihin.

Saatteli sanan Ukolle:
»Haihtui tieltä tuiretuinen.»

Läksi Luoja löytämähän. —
Hiidet virvoja viritti. —
»Kussa kuljet Herran kulta?» —
Sammui kaikki Hiiden virvat.

Istui impi maammon marja
hettehellä heiluvalla;
kysyi julkinen Jumala:
»Miksi poskesi palavat?»

Vastasi valio korven:
»Kulki pilvi taivon kantta,
päivä pilveä punasi,
siitä syttyi poskipääni.»

Sanoi Taatto taivahainen:
»Miksi silmäsi vesissä?»

Virkkoi vieno metsän viemä:
»Lankesi kedolle kaste,
madot kiilto-kimmeltivät,
siitä silmäni kihosi.»

Tutki Tuomari sydänten:
»Miks povesi polttelevi?»

Salon arka noin saneli:
»Tähti kultainen putosi

läikkyvähän lähtehesen,
siitä syömeni värähti.»

Jo julisti hyvä Jumala:
»Kun lie pilvi kulkenunna,
olet tytti pilven tytti,
kun lie kaste langennunna,
olet siunattu kaponen,
kun lie pudonnut tähti,
olet tähden synnyttävä,
sankarin sotasukuisen,
miehen suuren, miekka-lemmen.»

Sanoi, nosti noutamansa
ylimmäiselle sijalle,
ylimmäisen pilven päälle.

T U U R I

Noin ne lauloivat jumalat,
juorottivat jouhiparrat
rannalla Aluen järven,
Tuurin uudessa tuvassa:
»Autuas elämän arpa,
kun on onni ottamassa,
taito kättä käyttämässä.
Ei elot eläen puutu,
taarit tarjoten vähene.»

Tuo oli Tuuri onnellinen,
talonpoika taidollinen,
kaatoi kannuhun olutta,
lausui tuolla lausehella:
»On eloa, on iloa,
oisi kyllin kystä meillä,
yksi on suru sydämen:
Tuoni ankara tulevi,
Kuolo kaikki korjannevi.»

Senp' on sai sanoneheksi,
kuului tiuvut talvitieltä,
kulkuset kujan periltä;
kuunteli isäntä itse,
vaikenivat valta-luojat.

Tungeikse tupahan vieras
hyyssä turkki, jäässä parta,
kulmakarvat kuuralliset;
pimeni tuvassa tuohus,
Tuurin kasvot kalpenivat.

Sanoi Kuolo kutsumaton:
»Kun ei kuulu tervehdystä,
itse tervehdin tuloni.»

Tuo oli Tuuri onnellinen,
talonpoika taidollinen,
tunsi jäätyvän verensä,
sydämensä seisahtavan
tuskasta sanattomasta;
toki lausui laatuisasti:
»Istunet ilon tekohon,
tuoppi oltta tarjotahan.»

Virkahti viluinen vieras:
»Tullut en ilon tekohon,
otan itse olvituopin.»

Astui luokse arvollisten,
kannun vaahtisen kumosi,
lausui tuolla lausehella:
»Ei kysytä kuulumia,

kysyn itse kuulumani:
tie on tehty miehen mennä,
reki sankarin samota.»

Lysmyi polvet ponnettoman,
syöksyi jalkoihin jumalten,
huuti suulla surkealla:
»En jaksa erota vielä
kodistani, konnustani,
luota vaimoni valion.
Pyydän yhden päivän armon,
yhden viikon, yhden vuoden.»

Nyykähtivät päät pyhäiset.

Kuolo kummasti hymyili:
»Ei miestä väkisin viedä,
saati veikkoa jumalten.
On aika odotellani.»

Astui jo tuvasta Tuoni,
painoi kiinni pirtin uksen;
hengähti isäntä itse,
hengähtivät vierahatkin.

Tuo oli Tuuri onnellinen,
talonpoika taidollinen,
tunsi päihtyvän verensä,
sydämensä suurentuvan
riemusta remahtavasta;
kaatoi kannuhun olutta,
lausui tuolla lausehella:
»On eloa, on iloa,
pöydät pantuna parasta,
yks on riemu miehen riemu:
tulla Tuonelta takaisin,
nähdä Kalman karkkoavan.»

Jatkui juhla, täyttyi tuopit,
täyttyi, tyhjeni samassa. —
Juopui Tuuri taidollinen.

Heräsi tyhjässä tuvassa,
kuuli pakkasen kurikan,
ulos katsoi akkunasta:
oli orhi uksen eessä,
hepo vartoi valjastettu,
mies rehevä reen perässä,
korkealla turkinkaulus.

Kalpenivat aamutähdet,
päivä talvinen sarasti.

Muisti eilistä iloa,
sanan lausui leikillänsä:
»Talo työlle, vieras tielle.
Hoi, on jo herätä aika!»

Ei ääntä väheäkänä.

Tuluksilla tulta iski.
Katsoi pirtin, katsoi sintsin,
jo nousi ylistupahan,
missä nukkui nuorikkonsa;
lausui päästä portahien:
»On aika herätä, armas,
kalpenevat aamutähdet.»

Vastausta ei vähintä.

Tuo oli Tuuri onnellinen,
talonpoika taidollinen,
tunsi oudoksi olonsa,

verensä väriseväksi;
päätyi pirttihin takaisin,
luokse lieden luontelihe;
kivi on kylmä kiukahassa.

Pilkisti pihalle tuosta:
hepo seisoi niinkuin seinä,
mies körötti niinkuin köngäs.

Muisti eilistä muretta,
hyrähti hymyhyn huuli:
»Hyv' on olla onnen myyrä,
kuoma julkisten jumalten.»

Haukotteli haikeasti,
tuosta lautsalle laseikse,
päätti päivän nukkuvansa;
käänti päätä, siirti kättä,
koetti kumpaakin sivua,
ei unonen tullutkana.

Kimposi koholle Tuuri,
sanan kirkkahan kirosi:
»Ei tästä pidot parane,
ellei vierahat vähene.»

Sanoi kylmä kyytimiesi:
»Niinpä tielle työntelemme.»

Tunsi Tuuri vierahansa,
sydän rinnassa sävähti.
»Sain ma vuoden armon aian.»

Hyyrrepartainen hymähti:
»Liet saanut satakin vuotta,
etkö jo erota jaksa!»

Ei muista elänehensä
Tuuri eilistä enemmän.
»Oli mulla poika pieni.»

Haastoi Tuoni hallavainen:
»On jo kuollut, kuopattukin,
miespolven Manalla maannut.»

Tuo oli Tuuri onnellinen,
talonpoika taidollinen,
jo tunsi jumalten lahjat,
lausui, synkästi saneli:

»Älköhöt sinä ikänä,
älköhöt juhliko jumalat
kera kansan kuolevaisen!
Jumalill' on juhlat pitkät,
ikä kerkeä inehmon,
nopsa niinkuin pyörän kehrä.
Päivät kultaiset kuluvi,
aika armas lankeavi,
köyrtyvi urohon selkä
noissa pitkissä pidoissa,
jumalaisten juomingeissa.»

Istui Kuolon korjasehen,
kuului kulkusten helinä
hämärässä talvi-aamun;
kuului vielä viittatieltä,
jäälle järvien hävisi.

MANTSIN LAULU

»Urhot urhoja sanovi,
naiset naisten nauruloita,
sulhaiset sydänsuruja,
neiet neitihuoliansa.
Mitä sanon ma mies poloinen?
Sanon yhtä neittä nuorta.

Hukkako sorean sorti?
Karhuko kaunihin kadotti?
Kotkako korean koppoi?
Kyykö pisti kantapäähän?

Tuota en suuresti surisi,
suren huolta suurempata,
koska koppoi neien nuoren
Simo Hurtta, huono miesi,
itketti ihalat silmät
hukan-hurja-silmillänsä,
puikutti punaiset posket
karhun-karva-poskillansa,
sorteli soreat hapset
kotkan-kouru-kynsillänsä,
riudutti ripeät rinnat
kyyn on kylmällä povella.

Tuota en suuresti surisi,
suren huolta suurempata,
kun ei oo minussa miestä,
nuolen viejeä vaolle,
kirvehen kohottajata,

sotakeihon kelvollista;
ikä sorti kuulun kunnon,
vaivat voimani vähenti,
murhe murti viimeisetkin.

Tuota en suuresti surisi,
suren huolta suurempata,
kun ei miestä Karjalassa,
koko suuressa suvussa,
joka kostaisi korean,
kaataisi katalan urhon,
nuolella tai terällä
taikka kirvespohjallakin.

Sotako sorti suuret sulhot?
Ruttoko väkevät ruhtoi?
Merikö nieli meidän miehet?
Maako mahtavat kadotti?

Tuota en suuresti surisi,
suren huolta suurempata,
kun ovat elossa urhot,
tupa täynnä miekkamiestä,
lautsat täällä täyttä miestä,

kynnykset kypärällistä,
polvellista portahatkin;
ei kohoa koston keihäs,
satu taivahan salama.

Pois on mennyt Mantsin riemu,
Ilomantsi mailta poissa,
pimeät on pirtit meillä,
pimeämmät miesten mielet,
kun ei kuuhutta kujilla,
päivänpaistetta pihoilla;
kaikki kynnykset kysyvät
kukallista kulkijaansa,
kaikki lautsat laulelevat
heinällistä heilujaansa,
itkevät ahot ihanat
kesällistä keikkujaansa . . .»

Vieri virsi vanhan Mantsin
pirtissä helisevässä,
itku voitti miehen mielen,
painui pää varahan polven;
itki poiat, itki piiat,

sotakeihon kelvollista;
ikä sorti kuulun kunnon,
vaivat voimani vähenti,
murhe murti viimeisetkin.

Tuota en suuresti surisi,
suren huolta suurempata,
kun ei miestä Karjalassa,
koko suuressa suvussa,
joka kostaisi korean,
kaataisi katalan urhon,
nuolella tai terällä
taikka kirvespohjallakin.

Sotako sorti suuret sulhot?
Ruttoko väkevät ruhtoi?
Merikö nieli meidän miehet?
Maako mahtavat kadotti?

Tuota en suuresti surisi,
suren huolta suurempata,
kun ovat elossa urhot,
tupa täynnä miekkamiestä,
lautsat täällä täyttä miestä,

kynnykset kypärällistä,
polvellista portahatkin;
ei kohoa koston keihäs,
satu taivahan salama.

Pois on mennyt Mantsin riemu,
Ilomantsi mailta poissa,
pimeät on pirtit meillä,
pimeämmät miesten mielet,
kun ei kuuhutta kujilla,
päivänpaistetta pihoilla;
kaikki kynnykset kysyvät
kukallista kulkijaansa,
kaikki lautsat laulelevat
heinällistä heilujaansa,
itkevät ahot ihanat
kesällistä keikkujaansa . . .»

Vieri virsi vanhan Mantsin
pirtissä helisevässä,
itku voitti miehen mielen,
painui pää varahan polven;
itki poiat, itki piiat,

itki sankarit väkevät,
impyet enemmän itki,
tytöt tyrski Karjalassa;
helkähtivät miesten miekat,
vainovalkeat välähti.

ORJAN POIKA

Puhui Pirkka puuhkalakki:
»Hoi miehet, ylös urohot,
satanut on uutta lunta,
läkkäme Lapin kylihin,
Lapin lasta velkomahan!»

Läksivät Lapin kävijät,
veristivät uutta lunta,
miehet miekoin surmasivat,
naurattivat naiset kaikki;
Lappi laajalti savusi,
kylät jäivät kylmillensä,
poikaset porossa itki,
koirat vuorilla vaelti.

Toip' on Pirkka orjapiian.

Vieri aikoa vähäisen,
lauloi orja lapsellensa:
»Heleä emosi heimo,
heleämpi nurmen heimo;
suku suuri tuntureilla,
suku suurempi Manalla;
eivät pistä Pirkan piikit,
yllä tapparat yröjen.»

Ärjyi ilkeä isäntä:
»Lyhyestä virsi kaunis!»

Miekan seinältä sivalti,
tappoi naisen nauramansa. —
Se oli Pirkka puuhkalakki.

Kasvoi kaunis orjan poika.

Lähtö Lappihin läheni,
urhot tuota tuumimahan.
»Oisko orjasta apua
retkellä re'ellisellä?»

Otetahan orjan poika.

Ajetahan ahkiossa,
päivä suuren järven päitä,
toinen hallaista rämettä,
kolmas vuorta korkeata;
oli outo orjan mieli,
sydän rinnassa sykytti.

Tultiin tunturin laelle;
tulet tuikki laaksoloista,
valkeat Lapin kylistä.

Puhui Pirkka puuhkalakki:
»En usko penihin orjan,
sen on silmässä välähdys
revontulta tuikeampi;
paras kun jälelle jääpi.»

Poika puuhun kytketähän.

Palasivat pirkkalaiset,
pulkat täynnä turkiksia,
vempelet verohelyjä.

Muisti Pirkka puuhkalakki:
»Tais jäädä jälelle poika,
kuka kurjan päästäntähän?»

Sujahtivat suksillensa
heimon sulhot.

Heinäkenkä
nukkui puuhun kytkettynä
hangella hopehisella.

Näki unta maammon maista.

Puikoivat punaiset pulkat
punaisilla kukkuloilla,
siukoivat siniset petrat
sinisillä virran-suilla,
jolui joutsenet hopeiset,
käet kukkui kultahiset,
käet kukkui, linnut lauloi,
vihannoivat viidat kaikki
Lapin suuressa suvessa,
yössä päivän paistamassa.

Hyrähti hymyhyn huuli:
»Luoja kaitse maammon maita!»

Jousen jäntehet helähti,
suhahtivat sulkanuolet,
kuoleman kantele kajahti
polven päällä kaikkivallan.

KIMMON KOSTO

Kimmo vuorta viertävätä
hiihtää yössä yksinänsä,
taivaan tähtöset palavat,
palavampi Kimmon tuska,
kun hän korpia samoopi,
yksin yössä laulelee pi:

»Tytär oli minulla nuori
niinkuin pieni petran hieho,
jäi yksin kotahan kerran,
tuli miesi muukalainen,
tytön taljalla lepäsi;
kohdannen hänet ma kerran,
silloin korpi kauhistuvi.»

Kimmo vuorta viertävätä
hiihtää yössä yksinänsä.

Tuiman tunturin laella
Hiiden immet hyppelevät,
kilvaten lumikiteinä,
hapset tuulessa hajalla;
susi juosta jolkuttavi,
revontulet räiskähtävi,
huokaavat lumiset aavat,
taasen kaikk' on hiljaa, hiljaa.

»On tulossa tuisku-ilma»,
tuumaa Kimmo, kiiruhummin
sauva iskee, suksi potkee,
vuoren varsi katkeävi.

Kuulee alta korpikuusen
äänen vaisun vaikeroivan:
»Hoi, kuka hiihtäjä oletkin,
auta miestä onnetonta!
Petralla ajelin, petra
katkoi ohjat, kaatoi pulkan,
metsän kohtuhun katosi;
pelastuin vähissä hengin.
Nyt en tiedä tietä enkä
paikkaa pakkasen käsistä.»

Tuntee miehen muukalaisen
Kimmo kiljuvin sisuksin,
täss' on miesi, tuossa pulkka,
tänne petran jäljet toivat;
kohoo jo verinen veitsi,
käsi käskee, tunto kieltää.

Laki on Lapissa: auta
aina miestä matkalaista!

»Kohoahan suksilleni»,
virkkaa, »vien sinut kylähän.
Kylässä on lämmin kylpy.»

Hiihtelevät hiljallensa,
Kimmo eessä, mies takana,
taempana Hiiden vuori.
Tuiman tunturin laella
Hiiden neiet hyppelevät,
laulavat hajalla hapsin
kera vinkuvan vihurin:
»Voi, urosta voimatonta!
Kovin kostohon käkesit,
kostettavan kohtasitkin.
Hyvä on hylyn nyt olla
kostajansa kantapäillä.»

Tulevi etehen koski,
kosken poikki porras; virkkaa
Kimmo: »Vaihduhan edelle,
somemp' on samotakseni.»

Vaihtuvi edelle toinen —
kosken kuohuihin katoopi
käden yhden kääntämällä.
Soi parahdus pakkas-yössä;
taasen kaikk' on hiljaa, hiljaa.

Kimmo katsoo kauhistuen.

Jo tulevat Hiiden immet
tuiman tunturin laelta,
tulevat kuin tuisku-ilma,
vinkuvat kuni vihuri,
joka taholta, joka aholta,
joka vuoren vinkalosta;
käärivät hivuksihinsa
miehen, jok' on murhan tehnyt,
sylitellen, suukotellen,
elon lämpimän imien,
ottavat omaksi Hiiden,
alle hangen hautoavat.

Susi ulvoo, koski kuohuu. —
Aamulla auringon kimallus.

K A L E V A

Kaleva kuuluisa kuningas
käkesi kosihin käydä
Vuoren mointa morsianta.

Hiiden neiti hiilihapsi
kutoi verkon kutristansa,

silmän-iskuista yliset,
luomen-laskuista aliset,
pani paulat poikki tiestä,
urhon vangitsi valion.

Valitteli valtakunta:
»Kauan on Kaleva poissa.»
Etsitähän, kaivatahan. —
Tuop' on kiekui kirkon kukko:
»Kauan on Kaleva maannut
Hiiden vuoren vuotehella,
verkoissa veren väkevän;
pääse ei sieltä päästämättä.»

Pyhä Pietari käveli
Herran Kiesuksen keralla,
kukon kuuli kiekuvaksi,
sanoi Herralle hyvälle:
»Viikon on Kaleva vierryt,
auta miestä mielipuolta.»

Kolahutti sauvallansa
Herra Hiiden kalliota,

heräsi kuuluisa kuningas.
»Kuulinko kotimäeltä
karjankellon kaikuvaksi?»

Vuoren viekas noin saneli:
»Kuulit taattoni kujilta
hirnuvaksi Hiiden orhin.»

Kolahutti toisen kerran
Herra Hiiden kalliota,
kysyi kuuluisa kuningas:
»Kuulinko luostarin aholta
aamukellon kaikuvaksi?»

Nimesi Metelin neiti:
»Kuulit maammoni pihoilta
haukkuvaksi Hiiden hallin.»

Kolahutti kolmannesti
Herra Hiiden kalliota,
nousi kuuluisa kuningas,
sanoi: »Jää hyvästi, neiti,
kuulen mailta, kukkuloilta
kaikuvaksi Herran kellon.»

Sanoi hälle Herra Kiesus:
»Milläpä syntisi sovitat?»

Pannahinen mies pakisi:
»Matkannen pyhälle maalle,
joella Joortanin peseime.»

Kaleva kuuluisa kuningas
otti ristin rintahansa,
matkasi pyhälle maalle,
pyhän virran pyörtehille;
orhit kuopi, maa tömisi,
töyhdöt heilui, kuu sädehti.

SININEN RISTI

Katrinainen kaunis neiti
kesät karjassa käveli,
näki outoja näkyjä;
katsoi taivahan sinehen,
kuuli kuinka puut puheli.

Niin päivänä moniahana
pilvet piirtyi torniloiksi,
nousi templit terheniset,
kirkot kultaiset kajasti
ruskossa kesäisen illan,
häilyvissä hattaroissa.

Kertoi muillekin näkynsä.
Kuuntelivat kummastellen,
käskivät käymähän ripillä,
tekemähän ristinmerkin;
pitivät impyen unena.

Näyn kätki neiti nuori. —
Niin päivänä moniahana
haastoi kuuset kukkulalla:
»Ei sakene savu pyhäinen
Karjalan sydänsaloilla,
ei kilise kirkonkellot,
vesi ei vihitty pirsku;
vainovalkeat näkyvi,
purskuvi veri punainen,
sotakirves soittelevi

virroilla vihisevillä,
mailla kastamattomilla.»

Sanat kätki neiti nuori.
Rukoili, kävi ripillä,
kumarteli aamut, illat
juuressa jumalankuvan;
ei sammu povessa poltto.

Niin päivänä moniahana
tunsi mielensä vetävän,
läksi maita vieremähän;
kulki, kulki korpitietä,
puut piteni, koti eteni,
pyhät kasvoi pylvähistöt,
kaartui kappelit hämärät,
kuului kaunis kuorolaulu,
kellot kultaiset kilisi
Katrinaisen kulkiessa,
hyvän marjan matkatessa.

Kulki kohti kuulumia,
nouti silmänsä näkyjä,

meni minne mieli käski;
tuli rannalle merosen,
veden suuren suistamolle.

Kohosi merestä saari,
saaresta sataiset kirkot,
katot kulta-kuumottivat;
rannalla venonen valmis,
tuuli myötäinen merellä.

Nuo munkit monasterissa
näkivät neitosen tulevan,
viittoivat nenästä niemen:
»Ken olet naisten tyttäristä,
saavut saarelle pyhälle?»

Toi tuuli mereltä tiedon:
»Olen Herran heilimöity,
saavun saarelle jumalan.»

Pyhät rannalta pakosi,
kiinni portit paiskattihin,
kahlekoirat päästettihin;

mykistyi meressä saari
kaupungiksi kuollehien.

Neitonen mereltä nousi,
kaikki kaikui saaren kellot;
kolkutti portille pyhälle,
rautavitjat ratkesivat;
tuli luostarin pihalle,
koirat kättä nuolemahan;
astui Herran huonehesen,
kuvat kultaiset kumarsi.

Hämmästyi pyhäiset miehet:
»Mittyinen tämä on neito,
koirat ei hänehen koske,
kaikki kaikuu saaren kellot!»

Tutki Pää-pyhä tytöltä:
»Mistä tiesit tänne tulla?»

»Tuosta tunsin tänne tulla:
päivä pilkat puihin veisti,
kuuhut rastia rakensi.»

Pää-pyhä enemmän tutki:
»Lienetkö lihoa syönyt?»

»Muistin Kiesuksen kipua,
kuuntelin puhetta puiden,
siitä virkosi väkeni.»

Kyllin Pää-pyhä kyseli:
»Liet kenen majoissa maannut?»

»Itkin kastamattomia,
katsoin taivahan sinehen,
silloin sieluni lepäsi.»

Kohotti Pää-pyhä kätensä:
»Mene Herran heilimöity,
kanna kaunis päivän kukka,
siemen siunattu sirota!»

Käännytettihin takaisin,
annettihin turvaksensa
maallikko monasterista;
läksit tietä tuntemahan
perille pimitetyille.

Salot sakeni, kosket kiihtyi,
virrat vuoltui, maat yleni,
jylhistyivät jyrkät vaarat,
kolkostuivat korpilaaksot,
kontiot kovin möräsi;
tulivat niemyen nenähän,
missä läikkyi tyynet järvet.

Turva turmaksi rupesi,
käsin kauloi kassapäätä,
pyyteli pyhäistä neittä;
neitsyt huuti huikeasti:
»Herra, suuret on suruni,
suuremmat sinun tekosi,
älä muistele minua,
muista kastamattomia!»

Kuuli Herra heljän huudon,
antoi merkin, muutti immen
siniseksi ristinpuuksi
korpehen kohisevahan,
veden kahden kaltahalle,

miehen syyllisen syleillä,
katuvaisen kaulaella.

Aika vieri, vuodet vaihtui,
muuttui maailman menokin.
Jo sakeni savu pyhäinen,
jo kilisi kirkonkellot,
pirskui jo vesi vihitty
perillä pimitetyillä,
Karjalan sydänsaloilla.

Toki kauan kertoi kansa
synnystä sinisen ristin
kalmistossa kaikuvassa,
korvessa kohisevassa
veden kahden kaltahalla.
Kaikui kauemmas sitäkin
muisto miehestä pyhästä,
joka kappelin rakenti
juurelle jumalan merkin,
kastoi kansaa ja opetti.
Kauimmaiseksi kajasti
se itse sininen risti

salmen suussa, sillan päässä,
kylän kappelin kohalla,
kun kilisi kirkon kellot,
kun lepäsi tyynet järvet,
kun meni majoille päivä.

Kun vaelti matkamiesi.

Y L E R M I

Ylermi ylpeä isäntä
ajoi temppelin ovesta,
lausui kirkon laivan alta:
»Täss' on mies tämän sukuinen,
kadu ei tehtyä tekoa,
ei parane palkan eestä.»

Paasi seinässä pakisi,
puhui Neitsyt puusta tehty:
»Äsken sie sitä katunet,
kun on tuhkana tupasi.»

Ylermi ylpeä isäntä
kilahutti kilpehensä,
karahutti kankahalle;
näki tuhkana tupansa,
lausui hirsihiilokselta:
»Tupa uusi tehtänehe,
tupa entistä ehompi.»

Ylermi ylpeä isäntä
ajoi keskikäytävälle,
keskiristiltä kirosi:
»Täss' on mies tämän sukuinen,
ei ole porossa polvin,
surustansa suurentuvi.»

Paasi seinässä pakisi
sai sanat kivinen Kiesus:
»Äsken oot porossa polvin,
kun on vaimos valkeana.»

Ylermi ylpeä isäntä
murti ruoskan mursunluisen,
karahutti kankahalle;
näki vaimon valkeana,
lausui luota lautsallisen:
»Vaimo toinen tuotanehe,
vaimo entistä ehompi.»

Ylermi ylpeä isäntä
ajoi orhin alttarille,
herjasi veralta Herran:
»Täss' on mies tämän sukuinen,
ei murehi mennehiä,
riensi myrskynä ratansa.»

Paasi seinässä pakisi,
kuva haastoi kirjokulta:
»Äsken sie sitä murehit,
kun on poikas mielipuoli.»

Ylermi ylpeä isäntä
iski peitsen permantohon,
karahutti kankahalle;

näki poian mielipuolen,
vyöltä tapparan tapasi,
isä poikansa omansa
löi tasaksi tanterehen.
Huuti suulla huikealla:
»Poika toinen tehtänehe,
poika entistä ehompi.»

Ylermi ylpeä isäntä
ajoi orhin akkunasta
messurahvahan rakohon;
tulta tuiski orhin turpa,
valoi silmät valkeata,
enemmän ylpeän isännän,
satulassa seisovaisen.

»Täss' on mies tämän sukuinen,
ei anele armahdusta,
itse raudalla rakasti.»

Ääni pilvistä jyrähti:
»Äsken sie sitä anelet,
kun sa tullet Tuonen maille.»

Ylermi ylpeä isäntä
tunsi lattian lahovan,
näki lieskan leimahtavan,
veti miekkansa verisen,
heitti kintahan kivehen
käden kanssa poikki lyödyn,
virkkoi vielä vierressänsä:
»Ennen kirkko kaatunevi
kuin kinnas kivestä irki!
Ennen muurit murtunevi,
kuin sormi seinästä murene!
Ennen aika tulkohonkin,
aika toinen, ankarampi,
joka ei kuololle kumarra,
ei matele Manalle mennen.»

Kannusti oritta, liekit
löi yli kultaisen kypärän. —
Vielä on kivessä kinnas.

RÄIKKÖ RÄÄHKÄ

Tuo turilas, Räikkö räähkä,
neuvoi tien viholliselle,
kahden kallion lomasta,
syksy-yönä hiljaisena;
teki sen henkensä hädässä.

Polttivat kylän poroksi,
surmasivat suuren kansan.
Yks on pirtti polttamatta,
se on pirtti Räikön räähkän.

Tuli toisen päivän ilta. —
Palasi paennehetkin
yksi sieltä, toinen täältä,
kurkistellen, kuuristellen,
puita, pensaita pälyen
ruumiille veristetyille,
raunioille rakkahille.

Räikkö pirttinsä ovella
katselevi, kuuntelevi.
»Mitä etsit vanha vaimo?»

»Etsin kultaista kotia,
löysin suitsevat kypenet.»

Räikkö pirttinsä ovella
kalpeana, kelmeänä.
»Mitä katsot kuoma kulta?»

»Katselen veristä veistä,
liekö veikon, liekö langon.»

Räikön poika portahalla
itkeä vetistelevi.
»Mitä itket poika parka?»

»Itken orhia iloista,
löysin tiuvun tien ohesta.»

Piili Räikkö pirttihinsä,
telkes ukset, sulki salvat,
istui pankkonsa perälle.
»Mitä tyttöni murehit?»

»Miestä kaunoista murehin,
syytä syntymättömäni.»

Kuului jo salainen kuiske,
sisiliskona sihisi,
viikon vierren kyynä kulki,
kuun mennen karhuna mörisi:
»Yks oli pirtti polttamatta,
miksi pirtti Räikön räähkän?»

Räikön vaimo valkeuinen
se sanan sanovi julki:
»Näytti tien vihollisielle,
neuvoi Räikkö piilopirtit.»

Räikkö röyhkeä ärähti:
»Sen varsin valehteletkin!
Vai onko näkijä ollut?»

Vaimo valkea todisti:
»On ollut näkijät vankat,
tähdet katsoi, kuuhut kuuli.»

Ei evännyt enempi Räikkö,
hartiat alas jysähti,
tunsi ilmi tullehensa;
otti köyden orren päältä,
poikki permannon käveli,
astui raskaasti tuvasta
siltapalkin painuessa.

Kääntyi hän ovessa kerran:
»Vaimo, anna anteheksi,
kun sen tein, sinua muistin.»

»Luoja armon antakohon.»

Painoi kiinni pirtin uksen. —
Seisahti etehisessä,
siitä siirsihe pihalle,
pihalta veräjän suulle,
veräjältä kaivotielle,
kaivotieltä korpitielle;
silmässänsä yö ikuinen,
mielessänsä murhe mykkä.

Kääntyi mies rajassa metsän. —
Näki hän kullaisen kotinsa,
kuuli hän kesäiset äänet,
savun saunasta sinisen,
karjankellojen kilinän,
kaivonvintin vingahduksen,
tuvan uksen aukeavan,
emon aittahan menevän.

Sydän kiertyi synkän miehen,
elo kaunis kangastihe,

askar autuas inehmon
maan kovalla kannikalla;
seisoi hetken, katsoi kaksi,
metsän korpehen katosi.

TYYRIN TYTTI

Tuo oli tyhjä Tyyrin tytti,
vähä paimen pappilassa,
meni messuhun kesällä,
pisti piiat pilkkojansa:
»Tuossa Tyhjätär tulevi
vailla kirkkovaattehia.»

Tuli itkien kotihin. —
Yksin yöhyet kutovi,
ometassa ompelevi,
joka neulan pistämältä
suli pistos sydänalasta;
sai hamonen valmihiksi,
meni Herran huonehesen.

Kyseli kyläinen kansa:
»Kuka Tuhkimo tulevi
vailla Herran helmilöitä?»

Tuli itkien kotihin. —
Kesän helmiä keräsi
karjan kaahlamo-sijoilta,
joka helmeltä hyvältä
kuivui kyynel poskipäältä;
päärlyt rihmahan pujotti,
meni Herran huonehesen.

Seisoi sulhot tien ohessa
kullakin kädessä kukka,
kukin kultansa varalta;

minkä otti neiti nuori,
se oli kiltti kirkkotielle,
mitä katseli kädessä,
se oli kaunis karkeloihin,
minkä piilotti povelle,
se oli kaupattu kananen.

Tuo oli tyhjä Tyyrin tytti
kulki Herran huonehesen
ilman kukkaa. —

Impi rukka
istui itkien aholla.

Kulki Luoja karjatietä
muodossa maallisen urohon.
»Mitä itket impi rukka?»

»Tuota vaivainen valitan,
kun olen tyhjä Tyyrin tytti,
vähä paimen pappilassa.»

»Miksi et mene kisahan?»

»Kuinkapa minä kisahan,
kun ei mulla kumppalia.»

Kukan antoi armo-Luoja:
»Sulho on sinulla suuri.»

Karkeli kyläinen kansa
kummulla välillä vetten,
auringon alimenossa;
siellä Tyyrin tyhjä tytti
suuren sulhonsa keralla.

Riensi riemuiten kotihin. —
Kukan kätki lippahasen,
pani alle päänalaisen,
kun heräsi, avasi arkun:
oli kukka kultalehti.

Tuosta tunsi suuren sulhon,
jonk' oli kanssa karkeloinut
kummulla välillä vetten;
eikä itkenyt enempi.

LUOJAN LEIPÄ

Kiesus Karjalan jumala
tuo oli karjan kaitsijana
ruman Ruotuksen talossa.

Ruoja Ruotuksen emäntä
pani konttihin evästä,

viisi leivän viipaletta,
kuusi suolaista kaloa,
leivät harmaassa homeessa,
kalat kaikki vuoden vanhat.

Kenpä kontin kantajaksi?

Kultaruusu, Ruojan tytär.

Virkahti kiveltä Kiesus:
»Miksi tuot minulle näitä?»

Lausui kaunis Kultaruusu:
»Eväät on emon panemat,
itkut immen vierittämät.»

Kysyi Karjalan jumala:
»Mitä itket, miesten lempi?»

Puikutti punainen Ruusu:
»Osoa inehmon itken,
koko kohtalon kovuutta.»

Mursi Luoja leivänkyrsän,
pani palasen kannikalle.
»Siis kera pitoihin käyös!»

Nyrpisti nenänsä Ruusu,
toki kuuli käskijätä,
söi palan hyvillä mielin,
toisen miellä mielemmällä:
palat on parhainta nisua,
kalat kaikki vastasaadut.

Ihmetteli itseksensä.
Jo kysyikin Kiesukselta.

Hymähti hyvä Jumala:
»Niin on laatu Luojan leivän.
Min osoa inehmon itkit,
sen mehustit särvintäsi,
minkä kohtalon kovuutta,
sen sulostit suupaloja
alla taivahan sinisen,
armo-Luojan atrialla.»

Juoksi, joutui kohin kotia,
ei ikinä isonnut Ruusu.

OTERMA JA KATERMA

Oli kerran mies Oterma,
Otermalla veli Katerma,
kummallakin nainen nuori.

Ajoivat aamulla varahin
hämäräisen metsän halki;

lauloi puussa Lemmon lintu:
»Ontuva on mies Oterma,
kaunoinen on mies Katerma,
hyv' on syödä Hiiden linnun
veljen maksoa veristä.»

Veli vanhempi kirosi:
»Mitä laulat Hiiden lintu!»

Sanan saattoi nuorempainen:
»Raikui matkamme ratoksi.»

Veljet huhdalta palasi
pimetessä talvipäivän;
paha hongasta pakisi:
»Verevä Oterman onni,
kapea Katerman nainen,
hyv' on syödä Hiiden linnun
naisen nuoren rintapäitä.»

Katerma karahkan otti,
heitti Lemmon lentiäistä.
»Mitä herja hellittelet!»

Veli vanhempi murahti:
»Lauloi mieltä miehen päähän.»

Vieri aikoa vähäisen,
hanget hohti, pyyt pyrisi,
kukertivat kukkoteeret;
virkkoi kaunoinen Katerma:
»Sinä sinne päin erästä,
minä tänne työnteleime.»

Näki ontuva Oterma
edestänsä pyyn putoovan,
kohtasi salossa veljen.
»Etpäs sie eronnutkana!»

Sanoi kaunoinen Katerma:
»Taisin kierteä keheä.»

Erosi erähän veljet,
kuuli kaunoinen Katerma
suhahtavan sulkanuolen.
»Miksi sie minua ammuit?»

Sanoi ontuva Oterma:
»Lienen liipaissut pahasti.»

Vieri aikoa vähäisen,
päivä paistoi, pälvet nousi,
hanget suuretkin sulivat;
ei sula sydänten routa
pimeässä veljespirtin.

Astui veljet atrialle;
puhui nuorikko Oterman
Katermalle kaunihille:
»Sinä veljesi tapakin,
saamme toinen toisihimme!»

Virkkoi kaunoinen Katerma:
»Vuota, kun kylyhyn käymme!»

Kävivät kylyhyn veljet;
kuiskasi Katerman nainen
Otermalle ontuvalle:
»Sinä veljesi tapakin,
sulta naista naurattavi!»

Sanoi ontuva Oterma:
»Vuota, käymme vuotehelle!»

Vieri veljet vuotehelle:
nousi kaunoinen Katerma,
kysyi vaimo vierellänsä:
»Kunne kultani käkeät?»

Virkkoi kaunoinen Katerma:
»Annan orhille apetta.»

Kuuli uksen ulvahtavan,
nousi nuorikko Oterman;
kysyi miesi kyljessänsä:
»Minne mielit lintuseni?»

Vaimo vastasi verevä:
»Lehmiläävässä käväisen.»

Pihalla neuvoa pitivät,
puhui kaunoinen Katerma:
»En veristä veljeäni,
avo on järvi rannan alla,

vedän purjehen punaisen,
maille muille vierikäämme!»

Kuuli tuon Katerman nainen
halki harvan sintsin seinän,
kiirehti tupahan tuosta:
»Joudu jo Oterma, juokse,
pursi aaltoja ajavi,
veli viepi veljen vaimon!»

Ilkkui ontuva Oterma:
»Menköhön, mikä menevi,
pohja on puhki purtosesta.»

Toki nousi nostamatta,
orhin tallista talutti,
raikahutti rantatielle;
säikkyi vaimo vietäessä:
»Oi Katerma, kaunoiseni!
Nousevi punainen pilvi
kotoisilta kukkuloilta.»

Hymyi kaunoinen Katerma:
»Älä kultani kujerra!
Pilvi tuopi pitkän tuulen.»

Puhui nainen purjepuulta:
»Oi Katerma, kaunoiseni!
Aurinko alas ajavi
kotoisilta kukkuloilta.»

Hymyi kaunoinen Katerma:
»Älä itke armahani!
Karit päivä katselevi.»

Kuuli kapsavan kavion,
pahoin nuorikko parahti:
»Oi Katerma, kaunoiseni!
Veli välkkyen tulevi,
vyöllänsä vihainen viini.»

Sanoi kaunoinen Katerma:
»Nyt taisi tuhomme tulla.»

Souti vaimo, vieri venho,
meloi kaunoinen Katerma,
tunki tulva purtosehen,
huuti mies hädässä hengen:
»Veli kuule velloasi!

Pelastanet naisen nuoren,
mie itse merehen mennen.»

Sortui venho veen varahan,
joutui sormet soutimiksi,
ehti ontuva Oterma
rannalle someriselle;
nuolen vinkuvan lähetti
jälkehen urohon uivan,
halki veljen hartioista,
puhki naisensa povesta,
huuti vielä, huikahutti:
»Mik' on verta veljessäni,
painu paatena merehen,
mikä nuorta naisessani,
nouse siipenä kajavan,
ett'eivät toistansa tavanne,
eivät syyllistä syliä,
eivät täällä eikä tuolla,
eivät maassa, maan sisässä
eikä Luojan taivahassa!»

K O U T A

Lapin Kouta, kolkko miesi,
tuo oli suurin tietäjistä
Turjan tunturin takana.

Kyyt viherti katsehesta,
suusta lenti yölepakot,

jalan alta ahmat nousi,
käden päällä kärpät juoksi,
korppi koikkui päälaella,
haaskalinnut hartioilla.

Kaikki tiesi, min inehmot,
kaikki taisi, min jumalat;
ei sitoa sinistä tulta,
aarnihautoja avata.

Läksi tuota tuntemahan
Mannun mahtia syvintä.

Kulki teitä tiettömiä,
matkoja mitattomia,
jäänä järvet, hyynä hyrskyt,
tunturit ukonjylynä;
parahti Lapissa lapset,
kovin koirat vingahteli,
meni viima usta myöten,
hiilos himmeni kodassa.

Maahinen majassa nukkui,
kuuli kulkevan kovasti,

haukotteli, hangotteli,
leukapielensä levitti:
päin putosi suuret hongat
suuhun purnun pohjattoman;
eipä Kouta, kolkko miesi.

Nousi maasta Maan-venyjä:
»Ken olet kempi kulkemassa,
maan valta vaeltamassa,
kun et suuhuni solahda?»

Lausui Kouta, kolkko miesi:
»Olen Kouta kulkemassa,
Lappi maata laulamassa,
tullut en tänne syötäväksi,
tulin tietojen hakuhun.»

Umpisilmäinen urahti:
»Annoitko oman veresi?»

Lausui Kouta, kolkko miesi:
»Tein sen poika-polvenani,
sain sanan varaväkevän:
veri verta vahvistavi.»

Homeparta paukahutti:
»Murhasitko muut ilosi?»

Lausui Kouta, kolkko miesi:
»Tein sen miesnä nuorempana,
sain sanan varaväkevän:
rauta raudan rohkaisevi.»

Saven-harmaja saneli:
»Kirositko kantajasi?»

Lausui Kouta, kolkko miesi:
»Tein sen kuolon kynnyksellä,
sain sanan varaväkevän:
kylmä kylmän karkaisevi.»

Sanoi Maahinen sanansa:
»Olet Kouta kolmi-lukko.»

Kouta kolkosti hymyili:
»Kaikki tiedän, min inehmot,
kaikki taidan, min jumalat,
en sitoa sinistä tulta,
manata mennyttä takaisin.»

Virkkoi maasta Mannun vanhin:
»Rotkohon Rutimon mennös,
missä ankara Ajatar
liehtoo liekkiä sinistä
pyhän päällä aarnihaudan.
Saat sa mahdin maan ikuisen,
tulet Kouta kaikkitieto.»

Vavahti kovakin Kouta:
»Entä en palanne tieltä?»

Pilkkasi Peri-isäntä:
»Tahdot tulla kaikkitieto,
et antaa elämätäsi!»

Läksi Kouta kulkemahan,
Lapin-linna liikkumahan,
Rutjan-koski kuohumahan,
Turjan-yö tohisemahan;
tähdet tippui taivahilta,
maan alla vainajat vapisi,
oli tuska Tuonelassa,
pelko pirteissä jumalten.

Sanoi ankara Ajatar:
»Terve Kouta tultuasi!
Viikon varroin jo sinua.»

Lausui Kouta, kolkko miesi:
»Monet on askaret inehmon,
monianne miehen aatos.
Lienet vartonut minua,
en lie ennen ennättänyt.»

Sanoi ankara Ajatar,
kuului ääni kuolon yöstä,
puun alta, petäjän alta,
korven louhien lomasta:
»Elon huoli huomisesta,
Mana mennyttä manaapi.»

Tuo oli Kouta, kolkko miesi,
tunsi kaikki tietävänsä,
astui rotkohon Rutimon,
kulki kuolon porraspuita
niinkuin pitkän pilven lonka,
niinkuin jäisen kosken kopru;

ei hän taakse katsahtanut,
katsoi kohden Kalman usta,
ei hän kilvan kiirehtänyt,
astui askel askeleelta,
kun oli tuima Tuonen kulku,
elo kuoloa kovempi.

MERENKYLPIJÄ-NEIDOT

Mikä on hanhien havina
Vienan virran kainalossa?

Ne on kolme Hiiden neittä,
riisuit sulkansa kivelle,
menit merta kylpemähän;

illan ruskossa tulevat,
aamun koitossa katoovat.

Tuo oli Lippo linnustaja
kiven kirjavan takana,
katsoi siivet kaunehimmat.

Pilvet päivä jo punasi.

Nousivat merestä neiet,
löyti kaksi lentimensä;
kolmas etsi, ei tavannut.

Impi itkuhun hyrähti.

Lausui Lippo, liukas sulho:
»Saanet sulkasi takaisin,
antanet minulle suuta.»

Virkahti vilun-ihana:
»Silloin sulle suuta annan,
koska silmäs sammunevi.»

Ilkkui veitikka verevä:
»Silloin silmä sammukohon,
kun sa kutsut kullaksesi.»

Päivä vuoret jo punasi.

»Silloin kutsun kullakseni,
koska mieles muuttunevi.»

»Silloin mieli muuttukohon,
kun likistät linnuksesi.»

»Silloin linnuksi likistän,
koska hyytyvi hymysi.»

»Silloin hyytyköön hymyni,
kun me kättä kääpätähän.»

Päivä hongat jo punasi,
tuli tuska impyelle:
»Suo mulle sulkani takaisin,
tahi taattoni toruvi!»

»Milloin oot minun omani?»

»Koska päivä koittanevi.»

Päivä päätänsä kohotti.
Sai pukunsa peilikylki,
antoi suuta sulhoselle
linnunluisella nokalla,
veen suulla verettömällä:
hymy hyytyi, silmä sammui,
pois kulki kultainen elämä,
muuttui mieli miehen nuoren.

Neito lentohon lehahti,
noustessa kesäisen päivän.

IMPI JA PAJARIN POIKA

Istui impi lähtehellä,
vieritti suruista virttä
päivän mennessä majoille,
kesähiilun himmetessä,
syttyessä syksyn lampun,
pohjan tähden tuikkehessa.

Huone honkainen humahti,
kangas kultainen kumahti,
syöksähti sylistä illan
tuo kaunis pajarin poika
välkkyvällä varsallansa;
hetteessä hepoa juotti,
naljaeli neitoselle:
»Milloin sie minun omani?»

Saneli ihala impi:
»Silloin mie sinun omasi,
kun sammuu sydänsuruni.»

Tuo kaunis pajarin poika
suki orhin sulkkukarvan,
naljaeli neitoselle:
»Milloin sammuvi surusi?»

Virkahteli vieno virpi:
»Silloin sammuvi suruni,
kun minä sininen risti.»

Tuo kaunis pajarin poika
riisui ristin rinnaltansa,

naljaeli neitoselle:
»Muistatko minua milloin?»

Heinä himmeä helisi:
»Muistelen minä sinua,
muistatko sinä minua?»

Tuo kaunis pajarin poika
kävi neitosen kätehen,
ristin kaulahan ripusti.
»Silloin mie sinut unohdan,
kun minä punainen nurmi.»

Singahti satulahansa,
kultanuolena katosi,
jäi impi imehtimähän
pohjan tähden tuikkehesen.

Tuo kaunis pajarin poika
kulki suurihin sotihin,
tasapäihin tappeloihin;
tuo impi ihalan illan
kulki kaihoten kotihin,
kultaristi rinnallansa.

Tuo kaunis pajarin poika
vihdoin miekkansa veristi
oman veljensä veressä;
tuli portille pyhälle,
munkiksi monasterihin.

Tuo impi ihalan illan
kauan kaipasi urosta,
kesän-mennyttä murehti;
meni miehelle hyvälle,
vaikk'ei varsin mieluisalle.

Tuo kaunis pajarin poika
viallista verta vitsoi
kopin kolkoilla kivillä;
tuo impi ihalan illan
se suki suruista päätä
miehen vieraan vuotehella.

Tuo kaunis pajarin poika
huuti suuressa hädässä,
anoi Herran armahdusta;
tuo impi ihalan illan

oudon liettä liikutteli,
oudon lasta laulatteli,
oudon karjoja huhuili,
oudon väänti värttinätä,
oudon kanssa illat istui,
oudon kanssa aamut astui,
oudolle tilan tekevi,
oudon ääntä kuuntelevi.

P Y H Ä   Y R J Ä N Ä

Pyhä Yrjänä ylinkä
kuuli immen kiljahtavan
Turjan tunturin takana;
karahutti katsomahan.

Kuikutti kukat kanervan:
»Viety on tästä neiti nuori
pulkassa porottomassa,
reessä tarvahattomassa,
vemmel piukki, tie vikisi,
impi itki, kallotteli.»

Seisoi usma niinkuin seinä
Turjan tunturin takana,
pakkanen pahemmin seisoi
kera pilkkoisen pimeän,
uhkasit urosta syödä;
korskui orhi kultakenkä.

Pyhä Yrjänä ylinkä
miekalla utua iski,
valahutti valkeata:
»Kautta lempeni pyhäisen,
kirkastu ikuinen ilta!»

Aukesi räme etehen,
mätäs-märkä, räähkä-mänty,
purskui rimmet pohjattomat,

katsoi suo-silmät sumeat,
uhkasit urosta niellä;
pärskyi orhi pää-hopea.

Pyhä Yrjänä ylinkä
iski suota suitsillansa,
helähytti helmivyöllä:
»Kautta mun sydänsuruni,
karkaistu vesi vetelä!»

Rauta rahkasta helähti,
nousi suosta suuret miekat,
käsivarret koukistetut
alla tähtien ikuisten,
uhkasit urosta kaata;
orhi vaahtinen vapisi.

Pyhä Yrjänä ylinkä
satulassansa yleni,
sanoi alta silmäraudan:
»Kautta julkisen Jumalan,
pelastan ma naisen nuoren!»

Kannusti uvetta urho,
ajoi tapparan teriä,
tuli Ruijan rantamalle,
missä hyrskyi aalto hyinen,
meri selkeä sinerti.

Syöjätär valio vaimo
se virui vesikivellä
Lapin päivän paistehessa;
kauas kuulti kultasuomut,
loitos loisti heljät hapset,
heijastui sepel sininen,
päällä paaden vaahtiparskun,
iljanteella jään ikuisen.

Heittihe hepo sivulle,
karkasi kahdelle jalalle.

Pyhä Yrjänä ylinkä
ruoskin orhia opetti,
lausui tuolla lausehella:
»Miss' on impi meiltä viety,
kussa kastettu kaponen?»

Sihisi sininen lisko:
»On kapehet kaunihimmat,
ihanammat itsellämme,
kääntynetkin nyt takaisin
taikka turmasi tulevi!»

Sylki Syöjätär vesille,
meri koskena kohisi,
hyökyi hyrskyt rantamalle;
Pyhä Yrjänä ylinkä
ajoi orhin aallokkohon,
miekan välkkyvän kohotti
pään päälle kähyjen vaimon:
»Neuvonet minulle neien,
oman säästät herjan hengen.»

Vaimo kyyn-viha vikisi:
»Tuoll' on tytti teiltä viety
Vesi-Hiiden vuotehella;
etsit impeä suruista,
löydät naisen nauravaisen.»

Kalpeni satulassansa
Pyhä Yrjänä ylinkä.
»Sen varsin valehtelitkin.»

Pilkkasi pahaniminen:
»Rakastitko naista nuorta?»

Mietti hetken hervahtuen
Pyhä Yrjänä ylinkä,
korkeni satulassansa,
lausui äänellä lujalla:
»Rakastin ma naista nuorta
niinkuin sankarin satua,
viatonta vainottua,
kaunista kadotettua;
tähteni pyhä aleni,
yljän lempeni yleni.»

Iski miekalla matoa,
lisko liukahti kivehen,
tuli tuiski kalvan tiestä,
kallio kaheksi lenti;

paaden alla porraspolku,
kuja kaita, kammottava.

Hyppäsi hevon selästä
Pyhä Yrjänä ylinkä,
heitti ohjat orhillensa.
»Saata maalleni sanoma,
jos mun kuulet kuolleheksi.»

Hirnahti hepo suruinen:
»Saatan Luojalle sanoman,
jos sun kuulen kuolleheksi.»

Kulki polkua kivistä
Pyhä Yrjänä ylinkä,
löysi naisen nauravaisen
Vesi-Hiiden vuotehelta;
silmät sankarin pimeni,
ääni kurkussa korahti:
»Kautta ristin rinnallani,
Luoja lapsesi lunasta!»

Tappoi naisen naurusuisen
miekalla tuliterällä
Pyhä Yrjänä ylinkä,
kukka kaiken ristikunnan.

TUMMA

Tuo oli tumma maammon marja
syntymässä säikähtänyt,
näki kauhut kaikkialla,
haltiat pahat havaitsi,
ei hyviä ensinkänä.

Pani äiti paimenehen. —
Paimen metsästä palasi,
tuli outona tupahan,
haasteli haralla hapsin:
»Oi emoni, älä minua
pane karjan paimenehen!
Lempo seisoi suon selällä,
Hiidet hirnui kankahalla,
juuttahat jälestä juoksi,
maasta Maahinen kohosi.»

Ei pojasta paimeneksi. —
Pantihin kalan kutuhun.

Palasi mereltä poika,
tuli valjuna tupahan,
kertoi kynnet kylmillänsä:
»Kauhea saloilla kansa,
meren kansa kauheampi!
Näin minä Tursahan tulevan,
meren kahtia menevän,
Kalpea karilla istui,
Tyhjä alla ammotteli.»

Ei pojasta merelle miestä. —
Pantihin palon tekohon.

Palasi palolta poika,
tuli vauhkona tupahan,
sanoi silmin seisovaisin:
»Hirveät meriset hirmut,
tulen hirmut hirveämmät!
Sylki kyyt kyventä, liskot
puhui liekkiä punaista,
Syöjätär porossa keitti,
Kehno käänti kattilata.»

Suku jo surmata saneli:
»Mitä työstä tyhjän miehen!»

Ennätti emo etehen,
kyyditti kylän kisoille.

Palasi kylästä poika,
ei tohi tupahan tulla,
kujilla kuvahtelevi,
piilee peltojen perillä;

löysi äiti seisomasta
takaiselta tanhualta.

Poika kaulahan kavahti:
»Oi emoni, kantajani!
Paras on minun paeta,
paras mennä näiltä mailta,
mennä Kalman karsikkohon,
piillä Tuonelan pihoille!
Kolkkoja kotona näin ma,
kamalampia kylässä!
Veräjällä Vento seisoi,
Vennon poika portahalla,
loukossa Vahinko vaani,
Kouko kohtasi ovella.»

Tunsi äiti tummaisensa,
tunsi jo tuhon-alaisen
syntymässä säikkyneeksi;
itki, itki, ei evännyt,
virkkoi, vienosti saneli:
»Niin menekin, poloinen poika,
mene kuolon kuusikkohon,

vainajien varvikkohon,
tuvan taakse taaton saaman,
lempeän lepotiloille,
missä seisoo puut pyhäiset,
hongat himmeät puhuvat
ollehista, mennehistä,
murehessa yön ikuisen.»

Taatto haudassa havasi.
»Mitä itket, heimon helmi?»

»Tuota itken, oi isoni,
ei minuhun metsä mielly.»

»Lehto laululla lepytä,
niin teki isätkin ennen.»

»Tuota itken, oi isoni,
ei minusta merelle miestä.»

»Ahti uhreilla aseta,
niin teki isätkin ennen.»

»Tuota itken, oi isoni,
ei tuli minulle tuttu.»

»Tuli kytke kahlehisin,
niin teki isätkin ennen.»

Yhä itki heimon helmi.
»Mitä itket, oi iloni?»

Tuska ilmoille ajoihe:
»Oi isoni, ota minutkin
kera Kalman kartanoihin,
kun olen maammon tumma lapsi,
syntymässä säikähtänyt,
näen kauhut kaikkialla,
enin ihmisten elossa.»

Nousi ääni nurmen alta,
sana Tuonelta samosi:
»Säikkyivät isätkin ennen,
toki aikansa elivät.

Autio elämän aamu,
manan ilta autiompi.
Pirtit on pienet Tuonelassa,
maan alla kaitaiset kamarit,
kuu ei loista, päiv' ei paista,
yksin istut, yksin astut,
toukka seuloo seinähirttä,
itse seulot itseäsi
ikävässä ainaisessa,
haikeassa, vaikeassa.»

Poika Tuonelta palasi,
tuli miesnä hiljaisena,
istui tuttuhun tupahan;
kohenti takassa tulta,
talon töitä toimitteli,
hymysuin hyreksi joskus
sinipiioista saloilla,
vellamoista veen selillä:
meni merelle, metsähänkin,
vei verkon, asetti ansan,
niin eli ikänsä kaiken,
ei iloiten eikä surren,

pannen päivät päälletyksin
niin tulevat kuin menevät,
niin paremmat kuin pahemmat;
päällimmäiseksi paremmat.

TOINEN SARJA

ÄIJÖN VIRSI

Tuop' oli Äijö yksin-synty,
yksin-alku, yksin-kuolo,
istui pilven paltehella,
katsoi maailman menoa,
lauloi laulun kaikki-öisen
sisimmästä sielustansa,

eikä peittänyt mitänä
tulevaisen polven tulla:

»Uskoin kerran ihmisihin,
en nyt uskone enempi,
ihmiset on ilvesheimo,
paha, karsas, kahlehdittu;
jos joku kohoopi heistä,
sen he iskevät ijäksi,
riemuitsevat rinnassansa:
ollut meitä ei parempi!

»Uskoin ennen ihmisihin,
en nyt itke, en iloitse,
ohi käyvät onnet heidän,
onnettomuudetkin ohitse,
tiedän kyllä kylmyyteni,
en sitä sure, en kadu,
se on voitto taisteloiden,
tulos tappion tuhannen.

»Tein ma kerran ihmisiä
kaavahan oman kuvani,

ottivat minun vikani,
herjasivat herkintäni,
tahdon tehdä toisen heimon,
hiljaisen, varaväkevän,
käyvän maata, merta pitkin
kuin on kärsiväin hymyily.

»Lienkö itse vanha liian,
tullut lapseksi takaisin,
en nyt siedä entistäni,
joskin ymmärrän yhäti;
lauloin hetken heijastusta,
soin huvia, loin kuvia,
haaveksin haluja mielen:
kaikki tuo on multa mennyt.

»On paennut, ei palaja
usko uutten ihmisien,
toivo voittavan totuuden,
rakkaus rajattomimman,
ihmiset on ilvesheimo,
minkä teinkin, sen tuhoan,

luon ma uuden luomakunnan
uuden itseni iloksi.

»Suljen siitä pois inehmot,
kutsun kestivierahiksi
mahdit maasta, vallat veestä,
itseni ikuiset veljet,
kutsun Kimmon kiukahasta,
Kammon kuolon porstuasta,
voimat vangitut vapautan,
alan uuden aikakauden.»

MARJATAN POIKA

Juhlivat jumalat Suomen
vaskiharjun hartioilla,
kummulla kuparilinnan.

Tuop' on yksin Poika tuumi:
»Noin on mieli miekkoisien,

kuinkapa kurjien ajatus
laaksoissa inehmonlasten?»

Tunsi tuntonsa palavan
tuo pyhä Jumalan Poika
rajatonta rakkautta,
mitatonta myötämieltä
luonnon kuolevan keralla;
läksi tuota tutkimahan
heimoa matalan Mannun.

Kulki tietä kuusipuista
tuo pyhä Jumalan Poika,
lauloi koidon kohtaloa,
luontoa kova-osaista,
kun on tyhjästä kuvattu,
tehty, kurja, maan tomusta,
pantu päivän kukkimahan,
toisena katoamahan,
tuhat vuotta nukkumahan,
yhtenä ylenemähän.

Huokasi salolla honka:
»Mitä sie minusta tiedät?»

Paasi vahva paukahteli:
»Itse painu paatoseksi!»

Tiuskutti tiainen puusta:
»Lie hyvä sivulta surra!»

Käärme kankaalta kähisi:
»Ota itse orjan muoto!»

Ja hän otti orjan muodon
tuo pyhä Jumalan Poika,
itse painui paatoseksi,
ilman lintuna liversi,
meni pois meren kalana,
vaahtopallona palasi,
puutui puuksi, maatui maaksi,
kasvoi kukkana kedolla,
toukkana kukan kuvussa,
perhosena päivän alla.

Paistoi marjana mäellä.

Koppoi marjan kourahansa
Marjatta, korea impi,
synnytti Pojan pätöisen.

Tuo urahti Suomen Ukko,
ärjähti ikuinen Äijö:
»Mik' on tähti taivahalla,
tuike maailman merellä,
kuuta kummempi näöltä,
aurinkoa ankarampi?»

Tutkivat jumalat Suomen
kummulta kuparilinnan
tuota ihmettä isoista,
tuota kaukaisen tuloa,
tuota pitkäisen paloa
ulapoilla ilman aavan.

Taatto taivahan jyrähti,
sinkosi sanan salaman:
»Outo on tulija tiellä,
tokko tullevi talohon?»

Jumalat jumahtelivat:
»Kohti korkea tulevi,
päin vieras parempi meitä.»

Pyhä paistoi pyrstötähti,
taivas kummasti helotti,
kupu taivahan kumotti,
loimotti sininen sähkö,
hirnuivat hevot tulijan
niinkuin Turjan pyörretuuli,
orhit oivat korskahteli
niinkuin paisuva Imatra,
naukuivat navat ratasten
niinkuin yössä jäitten jyske,
tuop' on vankui vaununtanko
niinkuin vuorien jylinä,
ilmat irjui, kaaret karjui,
kirposi kipinämyrsky
tullessa tulijan uuden,
saaden ankaran sanoman
Tuntemattoman majoilta,
Kaikkivallan kartanoista.

Jumalat jumahtelivat:
»Liekö loppu luomakunnan
vai alku elämän uuden?»

Lauloi kaikki luonto laaja:
»On riemu elämän uuden
vertaisesta veljestämme,
kuolottoman kunniasta.»

Ja hän tunsi ihmistuskat
tuo pyhä Jumalan Poika
ja hän matkas maailmalle,
laaksoihin inehmonlasten:
pistihe joka pihalle,
joka katsoi kartanolle,
souteli solut sydänten,
luonnon tiehyet tuhannet,
itki kanssa itkeväisten,
nauroi kanssa nauravaisten,
lempi lempiväin keralla,
kuoli kuolevain keralla,
harjoitti hyvehet kaikki,
maistoi maljat karvahatkin,
ammatit eri-alaiset,
ijät, säädyt ihmiskunnan.

Ja hän mietti ihmismielen,
mietti myös eläinten mielen,

jätti kaikkehen jälelle
oman sähkönsä säkenen,
kuolemattoman kipinän
Kaikkivallan kartanoista.

KUUN LAPSET

Kuu jo kylmeni.

Näkivät
tähden talvisen eläjät
edessänsä Maan ihanan,
kuuma-rinnan, riemu-täyden.

Nurkui kansa nuorempainen:
»Sinne siirrymme ijäksi
alle auringon paremman,
luokse luonnon lempeämmän;
armas on asua siellä,
lämmin maata Maan povella.»

Kansan vanhin noin nimesi:
»Kuun olen heimoa, elänen
taikka kuollen, tänne jäänen.»

Siirtyi sieltä kansa kaikki.

Viime venhon vieriessä
ilman aavoille selille
noinp' on virkki nuorempaiset:
»Ethän jääne jäätymähän
tänne, kuuluisa kuningas,
tykö tyhjän luomakunnan,
saarehen sanattomahan,
pakkasehen paukkuvahan,
äyrähälle yön ikuisen?»

Tuop' on Kuun ukko urahti:
»Tänne jäänen, tänne kuollen,
tääll' on syntyni syvimmät.»

Potkas purren lainehille,
istui paadelle pyhälle,
katsoi menneiden menoa,
hymähti hyvästit oudot:
»Voi, te miehet mielettömät,
lapset Kuuttaren latomat,
tytöt tyhjien halujen,
poiat unten ponnetonten!
Tääll' oli elämä teillä,
siellä vain vale-elämä,
tääll' oli ihanne teillä,
siellä itku vain ihanan,
täällä täyttymys parahan,
siellä vain parahan paine,
ikikaiho kauneuden,
onnen ollehen ikävä.»

Vieri vuossadat.

Samosi
Kuu ja maakin kulkuansa,
Maassa mahtavat eläjät,
luonnon kanssa kamppaellen.

Kuun ukko kumara yksin
jäätyi jääksi paikallensa.
Vain sydän sykehti hällä,
lauloi laulua ijäistä
elämästä entisestä,
talvettomasta kesästä,
kussa kukki Kuun ylängöt,
alangot enemmän kukki,
tuoksui metsät lakkalatvat,
meret selkeät sinerti
autuutta alinomaista,
laupeutta luonnon laajan.

Tuota ei Maan lapset tajua.

Mutta jos sävelen kuuli
Kuun lapsi, elämän orpo,
syttyi syömehen kipinä,

sinkoi silmä taivahille,
muisti hän entisen elonsa,
tunsi polttavan povensa,
koko sielun sairastuvan
kodin korkean surusta,
kauniista kadotetusta.
Soi hälle jumalten virsi,
kuoro taivon tähti-täyden:
»Onko nyt parempi olla,
liekö armaampi asua
viidakoissa vierahissa,
uppo oudoilla ovilla,
kuin oli olla Kuun povella,
Kuun on kummuilla levätä
luona talven tuttavamman,
syksyn kylmänkin sylissä,
sydän-yössä ystävässä,
onnessa oman elämän?»

Kuulevi lakean laulun
Kuun lapsi kumea-rinta,
päänsä painavi poloinen

parmahille Maa-emosen;
ei tajua taatto häntä,
maammo outo ei opasta.

PIMEÄN PEIKKO

Tuo tuima Pimeän peikko
tunsi auringon tulevan
Lapin tunturin laelle
keralla kevähän uuden.

Mietti murha mielessänsä:
»Minä auringon tapankin,

surmannen valonkin suuren
yön pyhän nimessä yhden,
sydän-yöni synkeimmän.»

Peikot päivyttä vihaavat.

Tuli tunturin laelle
revontulten roihutessa,
näki taivahan palavan,
hyrähti hymyhyn huuli:
»On iloni isommat, onpa
riemuni remahtavammat
kuin juhlat valon jumalten,
pidot, laulut päivän lasten.»

Yö oli aava ympärillä.

Kimmelsi kitehet yössä
kuin kirot sydämen synkän,
meri vankui valkeana
niinkuin paatunut ajatus,
kohosi luminen korpi
maasta kuolon-mahtavasta

kuin uhma urohon hyisen,
viha välkkyvän teräksen.

Tuo nauroi Pimeän peikko:
»Päivä, päätäsi kohota,
saat täältä sataisen surman,
turman tutkaimet tuhannet!»

Näkyi kaukainen kajastus.

Tuo tunsi Pimeän peikko
sydämensä sylkähtävän,
tarttui päähänsä rajusti:
»Minne mieleni pakenet?»

Seijastuivat selvemmiksi
taivon rannat, korven kannat,
heijastuivat heljemmiksi
synkeät sydänsopukat,
suihkivat tuliset nuolet
päivän päästä nousevasta,
sattui vastahan vasamat
yöstä mielen valkenevan;

sini koitti päivän koitto
kuni peikon sielun koitto,
sini soi kevähän kannel
kuni peikon hengen kannel,
yhtyi toinen toisihinsa,
säihkyi yhtehen sätehet,
sointui yhtehen sävelet,
nousi kohti korkeutta,
puhki taivahan yheksän,
yli kaaren kymmenennen,
kunnes saapuikin kotihin,
korkeimman Isän ilohon,
Elon lempeimmän lepohon,
Rakkauden rajattomimman.

Kuului kuoro yön povesta,
riemu päivän rintaluista:
»Pahin on parahan synty,
rumin kauneimman kajastus,
alin vain ylimmän aste.»

Mutta ihmiset sanoivat:
»Tuo on peikko mielipuoli,

vanki valkeuden ijäisen,
itse poikia pimeyden,
päivän virttä vierittävi!»

Heille taivahat hymyili.

Eikä hän ikinä saanut
enää jäistä järkeänsä,
kuoli pois keralla talven,
syöksyi veljenä vihurin
sydämehen päivän pätsin,
leimuhun Jumalan lemmen.

U K R I

Tuop' oli Ukri tuhma ukko,
herttua väkevän heimon,
Aasian iki-aroilla,
rannoilla rajattomilla.

Liian suureksi sukesi,
ylen kasvoi ylpeäksi,

voimasta oman väkensä,
oman tietonsa tajusta,
oman taikansa tehosta,
oman hengen hekkumasta.

Lausui kansan kaiken kuulla,
lyylijuhlassa julisti:
»Ensi uhri maan on uhri,
toinen uhri toivon uhri,
kolmas itseni ikuisen,
herran heitä korkeamman!»

Kuuli kansa kauhistuen.

Tuop' oli Ukri tuhma ukko,
kaasi maahan maitotilkan,
maito muuttihe vereksi,
purskutti punaisen suihkun.

Heitti tilkan taivahille,
taivahat tulena tuiski,
poltti maakunnat poroksi,
arot kaikki autioiksi.

Kansa yhtehen keräysi:
»Pahoin teit sa, Ukri ukko,
hylkäsit hyvät jumalat!»

Tuop' oli Ukri tuhma ukko,
viisti vettä siivellänsä,
toisella pihoja taivon,
virkkoi kaiken kansan kuulla:
»Jos jätin jumalat vanhat,
etsin uudet ja paremmat!»

Tunkihe väki kokohon
kuin hevot susien tullen:
»Näytä meille ne jumalat,
parahia palvokaamme!»

Tuop' oli Ukri tuhma ukko,
puki päälle vainopaidan,
vainon välkytti terästä:
»Näytän ne jumalat teille,
veren jumalan, tulen jumalan
ja jumalat sinisen raudan,
saakatte sotisopihin,
nyt on Ukrin uhrijuhla!»

Sai kansa sotisopihin,
juoksi lehtohon jumalten
niinkuin hirvi hiihtäjäänsä
tai petra penin edellä:
»Oi Taatto, opeta meille
huurut hurmehen jumalan!»

Tuop' oli Ukri tuhma ukko,
iski verta suonestansa,
sillä kulmansa sivusi:
»Verta vaativi jumala,
lepän-luoja leppymätön!»

Kansa kasvonsa veristi,
tiedusteli tietäjältä:
»Kuinka on tulen jumala,
Panu suuri palveltava?»

Tuop' oli Ukri tuhma ukko,
iski tulta kynnestänsä,
karkaisi sydämen kohdan:
»Panua palvotaan tulella,
jylinällä Pauannetta!»

Karkeni myös kansa kaikki,
kyseli kuninkahalta:
»Kuinka on kumarrettava
raudan rohkean väkeä?»

Tuop' oli Ukri tuhma ukko,
iski tapparan tulisen
maksahan lähimmän miehen:
»Teräs kuulevi terästä,
rauta miestä rohkeata!»

Kumahutti kuulun kilven,
syöksyi aavalle arolle
hulmuten hevosen harjan,
tulta tupruten kavion,
kansa pilvenä perässä,
Ukrin heimo ukkosena.

Minkä matkas maita pitkin,
sen sytti sotasavuja,
minkä virtoja vilisti,
sen veristi virran vettä,
syöksyi kansojen merehen,

kansat kaatui kahdenpuolen,
kosto kostajan tapasi:
aallot yhtyi päänsä päällä.

Tuop' oli Ukri tuhma ukko,
näki jo turmansa tulevan,
käski jo kokohon kansan
alle taivon tähtikirjan.

Käden korkean kohotti,
huusi kaiken kansan kuulla:
»Yks oli uhri Ukrin uhri,
se oli sankari-unien,
toinen uhri heimon uhri,
se oli sankaritekojen,
kolmas uhri kuolon uhri,
se on maine maailmalla!»

Kaatui itse kalpahansa,
paloi roihuten rovion,
varjojen vaeltaessa
aavoja aron pimeän.

Tuop' oli Ukri tuhma ukko,
vain tuhkan jälelle jätti,
tuop' oli tuima Ukrin heimo,
kaatui viime kantahansa,
kertoi kansan kohtalosta
vain tuuli lumisen tundran,
lauloi Ukrin yöstä yksin
Salliman ikuiset immet.

SYVÄRIN IMPI

Tuo ihala Syvärin impi
poimi kukkia pivosen
kesäisestä pihlapuusta,
puhui pihlaja hänelle:
»Mitä sie minusta tahdot?»

Tytti taiten vastaeli:
»Kesän riemuja keräilen.»

Tuo potra Kaparin poika
näki neien kartanolla,
sydän rinnassa sykähti:
»Liet minulle mielitietty?»

Neiti lintuna liversi:
»Lienet armas liiatenkin,
annan toivoa vähäisen.»

Peuran lailla pois pakeni,
meni pitkin metsätietä,
häipyi helmenä salolle,
kaunehena kankahalle,
helmassa kukat koreat,
ympärillä yö heleä.

Poika pyytä pyytämähän.

Nousi nopsa neien jalka,
nopsempi kosijan jalka,

siro siukoi hirven nilkka,
kinner kiireempi ajajan,
tahtoi jo tavata kaunon,
kiinni kirkkahan kopata;
putosi polulle kukka
rinnoilta ripeän immen.

Poika tuota poimimahan.

Taas oli paossa peura
yhdeksännen suon selällä.

Kovin kiiti kautokenkä,
huiskin hunnuton samosi,
sinisukka suota pitkin,
punapaula puunsolia,
hulmuten heleän helman,
tukan tuulehen hajoten,
kuuli jo läheltä huudon
riemahtavan, raikahtavan:
»Armas, päätä jo pakosi,
taikka suulle suutelenkin!»

Heitti impi helmastansa
tertun tuoksuvan polulle.

Poika tuota tuntemahan.

Tytti huusi, huikahutti
kymmenennen vaaran päältä:
»Tuntenet kukan korean,
vaan et tunne neittä nuorta.»

Tuo potra Kaparin poika
kukan heitti kuusikkohon,
puhki ilmojen puheli:
»Tuntenen sinutkin kerran,
sie kuulu Syvärin kukka,
ennen aamun alkamista,
Koi-Luojan korenemista!»

Ilkkui impi kukkulalta:
»Ajat aamun auteretta,
sie tuuli suvisen illan!»

Läksi poika piukomahan,

kylän sulho suikomahan,
kylän-joutsi joikumahan,
sankari samoamahan,
kulki kuin kulo mäellä,
tuulispää salon saralla,
kivet kirpoi kantapäistä,
tuli silmistä sirisi.

Sai jo kiinni neien nuoren
mättäällä salon sinisen
ennen aamun alkamista,
Koi-Luojan korenemista.

Riistihe sylistä riista,
virkkoi vielä vierressänsä,
kotitielle tietessänsä,
poiketen kotipolulle:
»Voip' on miestä mieletöntä,
sulhoa sudenhalujen!
Toivon terttuja tavotit,
muiston kukkia keräsit,
keräätkin ikäsi kaiken,
polun poimit kahden puolen,

elontiesi toivottoman,
taipaleesi tarmottoman
onnen ollehen muruja,
et iloja, et suruja,
poimit rinnan riutumusta,
tahdon nuoren talttumusta,
unelmaisi uupumusta,
polttoa ilon-ikävän,
aikehia, aattehia
ammoin jo ajateltuja,
tuntehia, tunnelmia
tuttuja tuhannet kerrat,
tuokioita mennehiä,
kausia kadonnehia,
yön hämyjä hälvenneitä,
ruskoja rusottaneita,
elon entisen menoa,
Tuonen tyhjyyden tuloa.»

Jop' on koitti Koi-Jumala.

Poika polkua palasi,
kesän-aamun auetessa,

seisahti joka aholle,
joka katsoi kankahalle,
kukan poimi kuusikosta,
muisti mustakulmaistansa,
toisen jo lehosta löyti,
tunsi tuskan rintaluissa,
astui miesnä miettiväisnä,
ukkona uneksivaisna,
hiljeten jalan hitahan,
silmän vettä vierittäissä.

HERRAMME VAPAHTAJAMME

Herramme Vapahtajamme
kerran kangasta käveli
keltaisella syyskesällä.

Samosi salossa ukko,
Tieto tuolta tietämähän:

»Taitanet polun talohon,
ei jaksa enempi jalka?»

Ukko vastahan urahti:
»Kun ei kestä, katketkohon!»

Herramme Vapahtajamme
tuli suurehen tupahan,
anoi jo kamanan alta:
»Saisiko sijoa yöksi?»

Virui akka vuotehella,
tuop' on vastahan tuhahti:
»Painu tielle, mieronkierto!»

Herramme Vapahtajamme
istui riihen kynnyksellä,
kylän rahvaalta kyseli:
»Lie lupa jyvänen syödä?»

Piika pilkkasuu sihahti:
»Kukko sulle kumppaniksi!»

Herramme Vapahtajamme
kuuli vihtojen vitinän,
koputti ovelle koito:
»Totta sauna sallitahan?»

Ääni lempeä lemahti:
»Kuka lietkin, käy sisälle?»

Herramme Vapahtajamme
heitti kiulun kiukahalle,
siunasi kylyn simaisen:
»Kansa, puhtaaksi peseite
alle kasvon Kaikkivallan!»

Väki lausui lautehilta:
»Mittyinen tämä on löyly,
tuoksuvat kukat tuhannet,
kuuluvat kuin kirkonkellot?»

Herramme Vapahtajamme
veden vihki sammiossa,
sitä joukolle jakeli:

»Kansa kaikki terveheksi
juhlahan Jumalan päivän!»

Hämmästyi kyläinen kansa:
»Mittyinen tämä on miesi,
saa sokea näkönsä, kuuro
täällä kuulonsa takaisin?»

Herramme Vapahtajamme
kirkasti ruhat ja rammat,
paidat valkeat valitsi:
»Ruumis Hengen temppeliksi,
Henki taivahan taloksi!»

Kuiski toinen toisellensa:
»Mittyinen tämä on templi,
kiuas on kirkoksi nokinen,
peräpenkki alttariksi?»

Herramme Vapahtajamme
kädet risti rinnallansa,
seinät siirtyi, katto kaartui,
taivas telttana kohosi,

välkkyivät valot väkevät,
liekuttivat Luojan lamput
pään päällä Inehmon Poian,
valitun tuojaksi vapauden.

Soi laulu liki lakea:
»Missä lyö hyvät sydämet,
siell' on Luojan lyylilehto.»

Jop' on tunsi toivottunsa
tuo tuhma Kalevan kansa,
jop' on katsoi kaivattunsa
tuo Suomen surujen heimo,
tunsi ukko, tunsi akka,
tunsi piikakin piloinen,
polvin maata ponnistellen,
käsi onneton ojolla,
huusivat hädässä hengen,
kansan eessä noin katuen:
»Tylyn teimme työn hänelle,
Karjalan kuninkahalle!»

Kertoivat kukin tarunsa.

Kuuli kansa kauhistuen:
»Tästä turmio tulevi,
vihan vaaja valkahtavi!»

Kansan vanhimmat kokousi:
»Uhratkaamme uskottomat
lempeän lepyttimeksi,
juhlaksi Jumalan Poian!»

Tunsi maassa martahina
tuomionsa maan katalat.

Äänen korkean korotti
Herramme Vapahtajamme:
»Menkätte, peseykätte,
pukeukatte puhtosihin,
niin sinä siveä piika,
kuin sinä valio vaimo,
kuin sa ukko uurastava,
tuosta tulkatte takaisin
Armo-Luojan atrialle!»

Kuuli kansa kummastuen:
»Etkö rankaise pahinta,
palkitse parasta meissä?»

Hymyili hyvällä suulla
Herramme Vapahtajamme:
»Pahimmasta teen parahan.»

Ja hän kastoi kansan kaiken,
ei vedellä, vaan tulella,
Pyhän Henkensä palolla,
hehkulla väkevän tahdon.

ARJA JA SELINÄ

Paistoi kerran kuu ja päivä
autuaammille ahoille
kuin on kummut kuolevaisten.

Kaksi nousi puuta nuorta
saman luontonsa luvalla,
saalaina saman elämän.

Kasvoi kaksi lemmen lasta,
alla auringon ikuisen,
kohinassa aarnikorven.

Mik' oli luotu miehen alku,
se oli Arjaksi sanottu,
mikä miehen kainalohon,
sen oli nimi Selinä.

Tuntenut ei toinen toista.

Toki yhdessä asuivat
puun alla lakea-latvan,
yhdessä tulen tekivät,
vierähtivät vuotehelle,
yhdessä näkivät unta
ijäisestä itsestänsä,
otsalla unelma onnen,
huulillansa huomensuukko.

Se Selinä neiti nuori
näki kerran keski-yöllä
silmät kuin tuliset tähdet

singahtavan päänsä päällä,
ja ne paistoi täydet tähdet,
paistoi paljaalle povelle,
poskille punehtuville,
varren valkolumpehille.

Uskoi aamulla unensa:
»Liekö liikoja tulossa,
taikoja tapahtumassa?»

Ystävä hyvä hymyili:
»Ihailin ihanintani.»

Tuop' on Arja aimo sulho
kuuli toisna keski-yönä
äänen kuin Ukon vihurin
viuhahtavan päänsä päällä,
ja se huusi ääni hurja,
huusi kuin verenvihoja,
haastoi kuin sydänhaluja,
miehen mielihautehia.

Kertoi kullan-kumppanille:

»Lienkö muuksi muuttumassa,
uudeksi urostumassa?»

Naljaeli neiti nuori:
»Näit unta unelmastasi.»

Valvoivat he vuotehella
keski-yönä kolmantena,
silmät suitsevan näkivät,
kuulivat puhetta puusta:
»Tulla voitte kuin Jumala
kaikkiviisas, kaikkivalta!»

Syli toisensa tapasi.

Silloin yön virsi virisi
syvältä sydämestänsä:
»Olin ennen onnellinen
luonnon orjana eläen,
onko nyt otollisempi
kuninkaana luomakunnan?
Tieto on viluinen vieras,
kamalampi kaiken tieto,

tieto tyhjyyden kamalin.
Tullen lapseksi takaisin,
saanen auvon, saanen armon.»

Toinen työn virsi tohisi
aivoista avartuneista:

»Putoovat elämän puusta
hedelmät hyvän ja pahan,
meill' on valta vain valita.
Ei kysytty minulta, miksi
tänne synnyin, täältä lähden,
siksi en kysy sinulta,
mitä mietin, suuri Luoja.
Teen työtä, erehdyn, etsin
oikein, väärin, mielinmäärin!»

Kasvoi heistä kaunis heimo,
veressä väkevä loihtu,
silmässä tulenvälähdys
Tuntemattoman Jumalan,
kansa kirkas, kaukomieli,
rotu rohkea inehmon,

joka tietoa janosi,
taivon kaaria tapasi,
rajat ratkoi luomakunnan,
ilmoitti elon-ilonsa.

Sitten syöksyi syöverihin.

H A L L A

Halla harmaja emäntä,
Pallan eukko, Ärjän akka,
pahoin hoiti poikiansa,
laulatteli lapsiansa.

Josp' on joutui katsomahan,
äänen viuhutti vihaisen,

tuutusessa tuutimahan,
kova kuin kivestä kätkyt,
minkä neuvoi, neulapuisen
otti kankaalta karahkan,
minkä lämmitti, lähetti
paitasilla pakkasehen.

Kasvoi tuosta kansa kumma,
vääräsäärinen sukesi,
suku lynkkä, heimo länkkä,
kiero-silmä, kitku-sielu,
pahan-suopa suuremmille,
pilkan-suopa pienemmille,
kansa naapurikateinen,
rampa, raaka, synkkä-synty,
ilman ihmisten iloa,
vailla auringon valoa,
tytöt tynnyrin pituiset,
poiat nahturin näköiset,
kaikki kuin katajapehkot,
äyskiväiset, räyskiväiset.

Minkä helkkyi heimon kannel,

sen helkkyi suruja heimon,
minkä kynti kansan aatra,
kynti käärmehen-kähyjä,
minkä kaikui naisten nauru,
senp' on soi sopen himoja,
min iski urosten miekka,
sen teki salatihuja.

Murahtivat muukalaiset,
kansat outojen ovien:
»Herja on heimo tuntureilla,
suku kehno suonperillä!
Orjaksi omansa, kellä
mieltä ei vapahan miehen!»

Löivät maahan maan-katalan.

Saivat orjan saamattoman,
viekkahan, salavihaisen,
väkänuolta vääntäväisen.

Tuop' oli yksi kansan kukka,
miesten lempi, naisten hempi,

Suomen honkien humina,
Sotavalta, sorja poika.

Ja oli yksi pieni piika,
lemmen lehti, tammen terhi,
syntynyt sydänkesällä,
kesäpuussa keinuteltu.

Ja se virkkoi Suomen suurin:
»Maille muille lähtekäämme
luota äidin äksymielen,
isän ilkeän tyköä;
tääll' ei konsa kaunis kartu,
vartu ei vapaus mielen,
synny aateluus sydämen,
pään ei täyty päiväntähti!»

Vastasi kave Kalevan:
»Mennen, mennen mieluhummin
maille muille muuraimeksi
kuin jäänen kotipolulle,
kotimaalle maatumahan,
kotisoille sortumahan,

kotikaunat kantamahan,
kotijuorut juoksemahan!»

Vetivät purjehen punaisen,
matkasivat maille muille,
armahammille ahoille,
päivänrinteille rikasten.

Ja se Suomen sulho suuri
ja kave Kalevan kaunis
liittivät käden kätehen
veräjillä vierahilla,
suetaksensa sukua,
isompata itseänsä,
rohkeampata rotua,
heimoa heleämpätä.

Ja he maistoit maljat kaikki
tuskan, itkun ja ilojen,
ja he jouduit toisistansa
kaiken turhuuden turulle,
ja he painuit portahiksi
aarnihautaisten halujen,

rakkauden rahanalaisen,
elonhehkun hengettömän.

Halla harmaja emäntä
sai viestit vihurin teitä
Lapin tunturin laelle:
»Jop' on sortui sorjimmatkin,
kaunehimmatkin katosi
sinun, herja, heimostasi,
tulenlautta, lapsistasi!»

Ärjän akka noin ärisi:
»Kaotkohot jos kahesti
pettäjät oman pesänsä!»

Vain ääni värähti äidin.

Halla harmaja emäntä
kuuli linnun laulavaksi,
Pohjan kurjilla kylillä:
»Tulevat lapsesi takaisin
mailta päivänpaistamilta,
tyttö silkissä sihisten,
poika kullassa kulisten!»

Pallan eukko noin pakisi:
»Pois portto pihalta tältä,
porton sulho poikemmaksi!»

Kuitenkin sydän sävähti.

Halla harmaja emäntä
tunsi tähtien puhuvan
kaivotietä käydessänsä:
»Kuollehet on kumpainenkin,
molemmat mennehet manalle,
maammoansa muistamatta,
kotimaille koitumatta!»

Pään kätki käsihin maammo,
lysmyi lynkkäpolvillensa,
itki päivän, itki toisen,
kolmanna kädet kohotti,
katsoi kohti korkeutta
kuin suuri, sininen silmä,
tutki tahtoa jumalten
kuin sydän punan-palava,
poljettu viattomasti,
synnytelty syyttömästi.

Vieritti suruisen virren
itsestänsä, itkustansa,
kansasta perillä Pohjan,
Turjan tuulisen suvusta,
kuulla yössä yksinäisten,
tähtien tähyäväisten,
korven korkean, lumisen,
korvan niitä korkeamman:

»Mi minussa unohtamista,
sen muistan alati heitä,
kurjassa kiroamista,
senp' on siunannen ijäti!

»Lienen kaltoin kasvatellut
lajiani, lapsiani,
ollutkin emona outo,
vieras äänelle vereni,
tyly liian tyttärille,
pahantuuli poijilleni,
kaunoisilleni katala,
kunnoton koko suvulle.

»Vaan oli kotikin köyhä,
missä lasta laulatella,
karu kasvatus emonkin
turvatonta tuuitella,
kolkkoa koko elämä
sydänlämmön läikähellä.

»Lumet kasvoi kantapäillä,
kinokset tupahan tunki,
hanki peitti pirtinharjat,
iljanko takan iloisen.

»Minne katsoin, kaikkialta
näin kasvot nälän ja kylmän,
kunne kuuntelin ulomma,
hukat kuulin huutaviksi.

»Tuolla tunturit jylisi
jäissä jäämerisen myrskyn,
täällä paadet paukahteli
pakkasessa yön ikuisen,
kaiken päällä taivonkansi
kuin luja, kivinen lukko.

»Armoton oli elämä
minun herjan heimolleni,
kuolema sitä kovempi
tulenlautan lapsilleni.

»Oisi ollut onni mulla,
oisin onnea jakanut,
ollut mulla lieden lämpö,
oisin lämpöä uhonnut,
ripeämmät rinnat mulla,
oisi suurempi sukuni,
kohtaloni korkeampi,
korkeampi nyt kotini.

»Hyvin teitte kuopus-kullat,
kun menitte pois minulta,
pahoin teitte kuopus-kullat,
kun jäitte kotihin kauan,
minun raukan rinnoilleni,
polville minun poloisen,
näille nälkäparmahille,
tälle kylmälle kylelle.»

Vieri ääni äidin virren,
kyynelet enemmän vieri,
läikkyi lämpö äidin lemmen,
tahto taivaisten enemmän:
lumet läksi, suot sulivat,
nurmet nousivat nukalle,
kiuru kimposi sinehen,
lehti puuhun lempeähän,
joka kattoi maammon kummun,
missä lintunen levähti,
kukahti käkösen kulta,
huomentuulonen humahti.

MENNYT MANNER

Tuo oli tarina maasta
mainitusta, kukkivasta
keskellä meren sinisen,
alla täyden päiväntähden.

Päivä päältä hellitteli,
alla aaltoset vipasi,

viidat kasvoi, kansa nousi,
kansalle hyvät hedelmät,
luonto tyyni, turvallinen,
rauhan, rakkauden elämä.

Niinkuin ulpukka ulapan
keinui se kevähän saari,
uinui Luojansa suvessa,
luonnon laajan parmahilla.
Mutta alla musta piili,
ammotti alat pimeät.

Kertoivat tarinat kansan:
Tullessa heleän heimon
tälle maalle, manterelle,
saarelle suven suloisen,
pedot ilkeät elivät
vielä saaren viidakoissa,
peikot ahmatit asuivat
rotkoissa, lomissa louhten,
tahtoivat tapella, purra,
kaiken raadella rajusti.

Kyllä neuvoi kansan vanhin,
oikein valtias opetti:
»Pedot on kesytettävät,
peikot kiinni kytkettävät,
pedot kahleilla hyvyyden,
peikot lemmen liitoksilla,
ei menesty manner muuten,
rotu rohkea ylene.»

Tuota ei totellut kansa,
ajoi ahmatit pakohon
luolihin salon sakean,
tienohisin tiettömihin;
siitä turmio tulikin.

Vuossadat vaelsi, nousi,
vaipui sankarit sukujen,
kuolivat kuninkahatkin,
pojat valtikan perivät,
oli aika onnen aika,
kausi kauniiden tekojen,
hyvyyden hymyileväisen,
päivän lasten laulavaisten.

Mutta korpien kohussa,
syys-öissä sydänpimeyden,
mylvivät keralla myrskyn
saaren ammoiset asujat,
vaativat vapauttansa
niinkuin tuima pohjatuuli.

Kansan vanhimmat varoitti:
»Tuolta se tulevi turma,
loppu heimonkin heleän.»

Rotu rohkea hymyili:
»Teemme templin auringolle,
palvelemme Päivätärtä,
siinä on tuki ja turva
vasten valtoja pimeyden.»

Templin päivälle tekivät
liepeelle kuningaslinnan,
kuulsi kullat, päilyi päärlyt,
alttarit alinomaiset,
kaikui kaunis kuorolaulu,
papit saatoissa samosi,

jalat nousi neitten nuorten,
kaikki kunniaa Jumalan,
rakkauden rajattomuutta.

Mutta rotkoista kumisi
kuoro toinen, korpi-rinta:
»Yö oli alussa, yöhön
kaikki kerran me palaamme,
aavan aukean sylihin,
synkimpähän, sankimpahan;
tääll' on vanhin saaren valta,
täällä valtikka pimeyden.»

Kuuli kumman kuorolaulun
poika jo kuninkahankin,
tuota tutki taatoltansa:
»Mik' oli virsi viime-öinen,
jonka kuulin kuin unessa?»

Taatto murheinen murahti:
»Tuot' älä kuuntele enempi
kuoroa petojen kansan.»

Tuop' on kuuli toisna yönä
poika taas taruja korven:
»Tääll' on alku, tääll' on loppu,
täällä onnesi sinunkin
aarnihaudoissa halujen,
päällä lieto virvaliekki;
elon etsit arvoitusta,
olen arvoitus elosi.»

Aamulla ani varahin
tutki poika taatoltansa:
»Mitä on salassa metsän,
saaren lempeän sisässä?»

Katsoi taatto kauhistuen:
»Ei sinne menoa meillä,
siell' ei laaksot päivän lasten!»

Yönä kolmanna kohisi
taas korpi tarua uutta:
»Tule kerran keski-yöllä
kahden kallion lomahan,
metsän synkimmän sylihin,

suon rajalle rannattoman,
löydät rimmen, löydät immen,
rintasi sinisen liekin.»

Ei kysynyt enempi poika,
nousi kerran keski-yöllä,
liikahutti linnan uksen,
korven kammoihin katosi;
tuli tytti vastahansa,
soinnahti sorea ääni:
»Tullos taattoni kotihin,
korven kansan karkeloihin!»

Katsoi poika kauno-hiusta,
hius kuni palava hiili,
silmä etsi silmän toisen,
sielu kuin sininen liekki,
huuli painui huulosehen,
huuli kuin veri vetävä,
povi toisensa tapasi,
kaikki uppos unholahan.

Kuoro korpien kumisi:
»Jo meni merehen päivä,

päättyi auringon tarina,
päivä yötä suutelevi,
valo lempivi pimeyttä,
nyt on vuoro meidän vuoro,
kuoro kostonkin kovimman.»

Ja se nousi korven kansa
niinkuin syysmyrsky merellä,
ja se voitti korven voima
niinkuin pilkkoinen pimeys,
nousivat sotahan peikot,
kaikki kaatui päivän lapset,
sortui kauneuden jumalat,
kuoli vallat valkeuden.

Ja ne ulvoi irti ilmat,
syysmyrskyt enemmän mylvi,
ja ne karjui auki aavat,
pärskyivät himojen pätsit,
ja se painui päivän manner
kostohon kova-osaisen,
alle aaltojen syvien,
vihan vinhan pyörtehisin.

Eik' ole enempi noussut
yöstä päivä, työstä riemu,
ilo kaunis ihmiskunnan,
Päivätär heleän heimon.
Jäi yksin tarina, tuosta
opin toiset ottanevat,
lapset aikojen etäisten,
kansat aamun kangastuvan;
näkevät näyn he oudon,
kuvan kumman taivahalla,
neiti korkea näyssä,
sulho kahta korkeampi,
kulkevat käsi kädessä
kaarta taivahan sinisen,
poika niinkuin päivän nousu,
impi kuin suvinen auer,
taluttavat toisiansa
kohti taivahan kupua,
sopusoinnun suuren maita,
yön ja päivän yhteyttä;
aina astuvat ylemmä,
häipyvät valohämyhyn.

UKON LINTU JA VIRVALIEKKI

Aarnikotka ilman alla
liiteleikse, laateleikse,
etsivi elosijoa
Lapin tuiman tuntureilta.

Virvaliekki yksin yössä
vilkehtivi, välkehtivi,

singoten sinisen soihdun
matkamiesten pään menoksi.

Ukon lintu linnastansa
tulen allansa näkevi,
sama itsellä salama
rinnassansa rohkeassa.

Hiiden liekki yksin yössä
läikehtivi, väikehtivi,
kutsuvi kumartajaansa,
ottajata onnenkullan.

Kotka pitkän pilven päältä
sanan ankaran sanovi:
»Ken on, kehno, uskaltanut
sieluni sisimmän viedä?»

Aarreliekki aarnihaudan
haastavi sulalla suulla:
»Yhtä ylpeät olemme,
yhtä laajat lentimemme.»

Iski tulta kynnestänsä
ilman aavojen kuningas,
valkahutti valkeata:
»Tiedän syntyni, sikesin
päässä hongan lakkalatvan,
sinitaivasta lähellä,
vaan mikäpä sinun on synty,
silmä rimpisuon sumean?»

Virisi ylemmä virva,
nousi niinkuin neiti nuori
vyöhön saakka sammaleesta:
»Tiedän syntyni, sikesin
suon mudasta, maan madosta,
sammakon salakudusta,
kuitenkin sua rakastan,
sulhoni sinisen ilman.»

Tuop' on muuksi muuntelihe
lintu pitkien pihojen,
seisovi edessä immen

niinkuin sulho seppelpäinen:
»Sallinet, sinut kohotan
sinipilvi-siivilleni?»

Tuop' on muuksi muuntelevi
rahkan impi, rimmen kukka,
on kuin ulpukan unelma
tai tyynten vesien joutsen:
»Sallinet, sinut opastan
lipaskulta-linnalleni?»

Tuop' on muuksi muuntelevi
jumal-sulho sulkapäinen,
on kuin myrsky metsikössä,
laine lammella syvällä:
»Sallinet, opetan sulle
itsesi iki-ihanan?»

Tuop' on muuksi muuntelevi
lummekukka, lammenlintu,
on kuni sudenkorento
taikka keijun kehrävarsi:

»Sallinet, sinut lumoan
lukinlanka-paulahani?»

Tuop' on muuksi muuntelevi
myrsky pitkän pilven päältä,
syttyvi säkene sähkön
taikka taivahan salama:
»Liekki, tullos liekkihini,
tuli, tultasi halajan!»

Kiertyivät he toisihinsa
niinkuin käärmehet siniset,
toistuivat he toisissansa
kuin kahdet elämänlangat,
hehkuivat he toisistansa
niinkuin hiili hiiltä vasten,
toivat kuolon toisillensa
kuin myrkky verihin mennyt.

Katoi liekki kankahalta,
lintu taivahan sinestä,
vaan ei juhlista jumalten
Tuonen virran tuolla puolen.

AURINGON HYVÄSTIJÄTTÖ

Liioin, Maa, sinua lemmin,
luontoasi, lapsiasi,
vaan on aikani erota,
heittää jo ikihyvästit.

Kuulin kutsun kummallisen
seitsentähtisen selältä,

sain viestin salaperäisen
kahvoilta Kalevan miekan:
»Jätä huoli huomisesta,
pääset illalla ilohon
taakse taivahan yheksän,
ylle kaaren kymmenennen!»

Tuop' on sytti onnen oudon,
viritti minussa mielen
mennä haaveeni hakuhun,
tulla tuntemattomihin;
voima uusi mua vetävi,
tähti vieras viettelevi,
valta vankempi minua,
mahti Maata korkeampi.

Jätän nyt hyvästi järvet,
niitut, metsät, merten rannat,
heitän hellästi ijäksi
valkamat, venot ja verkot;
olen tehnyt orjan työtä,
kainnut karjoja elämän,

kruunupääksi nyt palajan,
iloiseksi itsekseni.

Terve, taivainen Vapaus,
Rakkaus rajattomuuden,
avaruuksien Ajatus,
äärettyyden Henki heljä!
Sytyit sa sydämessäni
ammoin jo Ajan alussa,
välkytit väkevät liekit,
sähkön säihkytit kipinät,
vartuin muita valkeampi,
kartuin muita muhkeampi,
muita vahvempi valolta,
lemmeltäni, lämmöltäni,
mutta myös tulen-tuholta,
palannalta, poltannalta.

Liioin, Maa, sinua lemmin,
kumpujasi, kutrejasi,
vaan on pakko nyt paeta,
meidän mennä toisistamme.

Illan viimeisen ilotan
varjoja vaellus-elon,
kerran viimeisen valotan
laaksoja inehmonlasten,
heitän heille hellettäni,
paistan päivänpaahdettani
talven vastaisen varalle,
valkeaksi yön ikuisen.

Etkö usko, Maa, minua?
Eikö mahdu mielehesi,
että en tule takaisin,
poistun nyt palajamatta?

Näit minun menevän aina,
aina kääntyvän takaisin
ilman pitkiltä pihoilta,
silloilta sinertäviltä;
saman silloin kutsun kuulin,
tunsin jo tuhannet kerrat
saman mahdin määräyksen
syvällä sydämessäni,
teki mieleni totella,

vaan en voinut voimaltani,
olin altis astumahan,
vaan en jaksanut jalalta,
koska kuulin kutsun toisen,
viestin vienomman tajusin
niinkuin kanteleen helinän
kankailta hämärtyviltä.

Ja ne lauloi laaksot, vuoret:
»Ohoh, tuhma Päiväntähti,
heität Maa-elon ihanan,
täyden, herkän, heilimöivän,
tähden Tyhjyyden ilojen,
mitatonten mielten vuoksi;
Ajan vaihdat armas-helman,
Hetken kiitävän, heleän,
ijäisyyksien sylihin,
vuodetonten vuotehesen!
Tiedä, tiedä, tähti tuhma,
sylit on jäiset Järjetärten,
kyljet kylmemmät sitäkin
Älytärten äänetönten
täydellisten tien tuvilla,

asunnoilla autuaitten!
Huudat Maata, armastasi,
kuollut ei sinua kuule,
itket kukkakumpujasi,
kuki eivät uudellensa,
myrjaadien vuotten mennen,
tuhantisten toisten tullen.»

Muistin silloin, Maa, sinua,
rintojasi, ripsejäsi,
riensin myrskynä takaisin,
liekkinä poveni polton.

Pilkkasivat ilman immet:
»Tuoko sankarin tapoja?»

Ärjyivät jumalten äänet:
»Siispä katko kahlehesi!»

Taivas korkea kohisi:
»Suistu jo radalta, raukka!»

Valon itki valtakunta:
»Meiltä ylhäisin aleni.»

Tuop' on tuima Pohjantähti
se sanan sanovi täyden:
»Ohoh, urosta onnetonta,
leimua petetyn lemmen!
Jo on kultasi levännyt
kupehella Kuu-Jumalan,
onpa outo nauratellut
naista Päivyen pätöisen,
joka ilta jo iloinnut,
joka aamu armastellut,
suikannut suloista suuta,
kaulannut kavetta mointa
poistuessa sun poloisen
avaruuden askareille!»

Kaaret vahvuuden kajahti:
»Puhui totta Pohjantähti!»

Kaikki Kaaos järkähteli:
»Auta armias Jumala!»

Jylisi vihani jylhä:
»Poltan ma poroksi kurjat!»

Henget julmuuden julisti:
»Tapa heidät hekkumalla!»

Ja ma hehkuin hekkumata
teidän kummankin kupuhun,
ja ma painoin palkehia
teidän kummankin palohon,
ja ma lietsoin liekkiänne
teidän kummankin tuhoksi,
ja minä rakastin teidät
rappiolle, turmiolle.

Lien myöskin palanut itse,
paras mennyt pois minulta,
jäi kyllin jälelle vielä,
kyven kuuma liiatenkin.

Siit' on vierryt vuotta monta;
tässä vierimme yhäti,
sinä raukka Maa-emonen,
minä parka Päiväntähti,
kolmas kuollut Kuu-Jumala,
mennyt meistä ensimmäisnä.

Synkkä meill' on saattoseura,
liemme synkemmät sitäkin,
kurjemmat kuin kuolo itse.

Kun ma muistan muinaistasi,
silloin, Maa, sinua säälin,
silloin itken itseäni,
taivon pilvihin pimenen,
muistan muotosi tulisen,
ainehesi alkuhehkun,
henkesi valon väkevän,
sielusi siniset liekit;
kasvoi niistä kaunis vilja,
nousi korttehet koreat,
sanajalkojen jalous,
aarnipuiden aatelisto,
kaikki itsesi ilosta,
lämmöstä povesi päivän.

Siit' on vierryt vuotta monta,
olet jääksi jäätymässä,
onnehesi tyytymässä.

Kuoli kerran Kuu-Jumala,
olet kohta itse kuollut.
Etkö konsana heräjä?

Pahoin tein ma, Maa, sinulle,
pahoin teit sa, Maa, minulle.
Etkö sa lepy ikänä?

Katsot, katsot liikkumatta.

Kuulen huultesi huminan:
»Ellös, Aurinko, eroa,
mene pois minulta Päivä,
ainoa, jota rakastan
koko aavan ilman alla!
Vaikka vanhatkin olemme,
saamme toinen toisihimme,
vaikka kurjatkin olemme,
teemme riemun toisistamme,
ajan tullen armahamman,
aikakauden kaunihimman,
sydänhuolen huokeamman,
helpomman elämän hetken.»

Uskoin muinen, Maa, sinua,
en nyt uskone enempi,
vaikka sammuisin samalla,
kuolisin kuin itse kuolet.

Poistun nyt palajamatta.

SISÄLLYS

Ensimmäinen sarja

[1] »Ylermi» runoon on otettu siinä alkujaan ollut säe (s. 48) »ei parane palkan eestä», jota runoilija itse pitikin sitten parempana kuin sen tilalle vaihtamaansa säettä »eikä taivasta tavota». Huomattuaan muutoksen huononnukseksi hän olisi tahtonut sen peruuttaa, mutta kirja oli jo painettu. Seuraavissa painoksissa korjaus unohtui tekemättä, ja alkuperäinen säe painettiin vasta runoilijan kuoleman jälkeen ilmestyneeseen muistopainokseen.

Toinen sarja